

בַּרְשָׁת

וַיִּשְׁלַח

עַם אֹנֶקְלוֹם וְרַשׁ״י

פרשת וישלח

דַּוִּי־שִׁלַּח יַעֲקֹב מִלְּאֲכִים לִפְנֵי

אֵל עֵשׂוֹ אָחִיו אֲרָצָה שְׂעִיר

שָׂדֶה אֲדוֹם:

וַשִּׁלַּח יַעֲקֹב אֲזַגְדִּין קָדְמוֹהִי לֹת עֵשׂוֹ

אֲחוֹהִי לְאֲרָעָא דְשְׂעִיר לְחֶקֶל דְּאֲדוֹם:

וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש:

אֶרְצָה שְׁעִיר. לְאֶרֶץ שְׁעִיר, כָּל תִּיבָה

שֶׁצְרִיכָה לִמ"ד בַּתְּחִלָּה הִטִּיל לָהּ הַכָּתוּב

ה"א בַּסּוּפָה:

ה וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה

תֹּאמְרוּן לְאֶדְנִי לַעֲשׂוּ כֹה

אָמַר עֲבַדְךָ יַעֲקֹב עִם לְבֹן

גִּרְתִּי וְאַחֲרַי עַד עֲתָה:

וּפִקִּיד יִתְּהוֹן לְמִיָּמָר כְּדִין תִּימְרוּן

לְרִבּוֹנִי לַעֲשׂוּ כְּדִנּוֹ אָמַר עֲבַדְךָ יַעֲקֹב

עִם לִבִּן דְּרִית וְאַחֲרִית עַד פְּעֹן:

גִּרְתִּי. לֹא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב, אֲלֹא גֵר,
אֵינְךָ כְּדֹאִי לְשִׁנּוּא אוֹתִי עַל בְּרֻכּוֹת אֲבִיךָ
שֶׁבִּרְכַּנִּי הוּא גִבִּיר לְאַחִיךָ, שֶׁהָרִי לֹא
נִתְקַיֵּמָה בִּי. דְּבַר אַחֵר, גִּרְתִּי בְּגִימָטְרִיא
תַּרְי"ג, כְּלוּמָר עִם לִבִּן הִרְשַׁע גִּרְתִּי,
וְתַרְי"ג מִצּוֹת שִׁמְרַתִּי, וְלֹא לְמַדְתִּי
מִמַּעֲשֵׂי הָרַעִים:

וְיִהְיֶה לִּי שׁוֹר וְחֲמֹר צֹאן
וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאַשְׁלָחָה לְחֶגְרִיד

לֹא־נִי לְמַצָּא חַן בְּעֵינֶיךָ:

וְהָיָה לִי תוֹרִין וְחֲמִרִין עָאן וְעַבְדִּין

וְאַמְהָן וְשִׁלְחִית לְחֻאָה לְרַבּוֹנִי

לֹא־שִׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ:

וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר. אֲבֵא אִמֵּר לִי מַטְלִי

הַשָּׁמַיִם וּמַשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, זֶה אֵינָהּ לֹא מִן

הַשָּׁמַיִם וְלֹא מִן הָאָרֶץ: שׁוֹר וְחֲמוֹר. דֶּרֶךְ

אֶרֶץ לֹא־עַל שׁוֹרִים הִרְבָּה שׁוֹר, אָדָם

אֹמֵר לְחַבִּירוֹ, בְּלִילָה קִרְא הַתְּרַנְגוֹל, וְאֵינוֹ

אֹמֵר קִרְאוּ הַתְּרַנְגוֹלִים: וְאֶשְׁלַח לְהַגִּיד

לֹאֲדַנִּי. לְהוֹדִיעַ שְׁאֲנִי בֵּא אֵלַיִךְ: לְמַצֵּא חֵן

בְּעֵינֶיךָ. שְׁאֲנִי שָׁלֵם עִמָּךְ וּמִבְקֵשׁ אֶהְבֶּתְךָ:

וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב

לֵאמֹר בָּאנוּ אֵל אָחִיךָ אֶל

עֲשׂוֹ וְגַם הִלֵּךְ לִקְרֹאתְךָ

וְאֶרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

וְתָבוּ אֲזַגְדִּיא לֹת יַעֲקֹב לְמִיָּמָר

אֶתִּינָא לֹת אָחוּךְ לֹת עֲשׂוֹ וְאִף אֶתִּי

לִקְדָּמוֹתְךָ וְאֶרְבַּע מֵאוֹת גְּבָרָא עִמָּה:

בֹּאנוּ אֶל אַחִיד אֶל עֲשׂו. שְׁהִיִּית אֹמֵר

אֲחִי הוּא, אֲבָל הוּא נוֹהֵג עִמָּךְ כַּעֲשׂו

הַרְשַׁע, עוֹדְנוּ בַשְּׁנֵאתוֹ:

ח וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ

וַיַּחֲזִין אֶת הָעַם אֲשֶׁר אֵתוֹ

וַאֲת הַצָּאֵן וַאֲת הַבָּקָר

וַחֲמֵלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת:

וַדַּחִיל יַעֲקֹב לַחֲדָא וַעֲקַת לָהּ וּפְלִיג יֵת

עֲמָא דִּי עֲמָהּ וַיֵּת עֲנָא וַיֵּת תּוֹרֵי

וַגְּמַלְיָא לְתַרְיֵן מִשִּׁירֵינָּהּ:

וַיִּירָא וַיַּצַּר. וַיֵּרָא שְׁמַא יְהִרְגֵהוּ, וַיַּצַּר לוֹ, אִם

יִהְיֶה רוּחַ הַזֶּה אֶת אַחֲרֵיהֶם.

ט וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשֹׂה אֱלֹ

הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהַכֹּהֵן וְהַיָּהּ

הַמַּחֲנֶה הַנֶּשֶׂאָר לְפָלִיטָה:

וַאֲמַר אִם יֵיתִי עֲשֹׂה לְמִשְׁרִיתָא חֲדָא

וַיִּמְחַנֶּה וַיְהִי (נ"י וַיִּמְחַנֶּה וַתְּהִי)

מִשְׁרִיתָא דְאַשְׁתָּאָר לְשִׁיזְבָּא:

המחנה האחת והכהן. מחנה משמש

לשון זכר ולשון נקבה, אם תחנה עלי

מחנה, הרי לשון נקבה. המחנה הזה, לשון

זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון

זכר ולשון נקבה, השמש יצא על הארץ,

מקצה השמים מוצאו, הרי לשון זכר,

השמש זרחה על המים הרי לשון נקבה.

וכן רוח, והנה רוח גדולה באה, הרי לשון

נקבה. ויגע בארבע פנות הבית, הרי לשון

זכר. ורוח גדולה וחזק מפרק הרים, הרי

לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש, ואש

יצאה מאת ה', לשון נקבה. אש לזהט,

לשון זכר: והיה המחנה הנשאר

לפליטה. על כרחו, כי אלחם עמו. התקין

עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה,

ולמלחמה. לדורון, ותעבור המנחה על

פניו. לתפלה, אלהי אבי אברהם.

למלחמה, והיה המחנה הנשאר לפליטה:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי

אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק

יְהוָה הָאֵמֶר אֵלַי שׁוּב לְאֶרֶץ־

וְלִמְוֹלְדֹתֶךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ:

וַאֲמַר יַעֲקֹב אֱלֹהֶה דְּאֲבָא אֲבָרְהָם

וְאֱלֹהֶה דְּאֲבָא יִצְחָק יִי דִּי אֲמַר לִי

תּוֹב לְאַרְעָךָ וּלְיִלְדוֹתֶךָ וְאִוְטִיב עִמָּךְ:

וְאֵלֵהי אֲבִי יִצְחָק. וְלֵהֲלֹךְ הוּא אֹמֵר וּפָחַד

יִצְחָק, וְעוֹד, מֵהוּ שָׁחַז וְהִזְכִּיר שֵׁם

הַמְּיוֹחַד, הִיָּה לוֹ לְכַתּוֹב הָאֹמֵר אֵלֵי שׁוֹב

לְאַרְצְךָ וְגו', אֵלֵא כֵךְ אֹמֵר יַעֲקֹב לְפָנַי

הַקַּב"ה, שְׁתִּי הַבְּטָחוֹת הַבְּטָחַתִּנִּי, אַחַת

בְּצֵאתִי מִבֵּית אֲבִי מִבְּאֵר שֶׁבַע, שְׁאִמְרַת לִי

אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק,
ושם אמרת לי ושמרתיך בכל אשר תלך,
ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך
ולמולדתך ואהיה עמך, ושם נגלית אלי
בשם המיוחד לבדו, שנאמר ויאמר ה' אל
יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', בשתי
הבטחות האלו אני בא לפניך:

יֹא קִטְנֹתִי מִכֹּל הַחֲסִדִּים וּמִכֹּל
הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ
כִּי בְּמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן

הִזָּה וְעַתָּה הֲיִיתִי לְשָׁנִי

מַחֲנוֹת:

זַעֲרֹן זְכוֹתִי מִכָּל חֶסֶדֶן וּמִכָּל טָבוֹן דִּי

עֲבַדְתָּ עִם עֲבָדְךָ אֲרִי יַחֲדִי עֲבָרִית יָת

יִרְדְּנָא הָדִין וּכְעַן הָיִיתִי לְתַרִּין (נ"י

לְתַרְתִּין) מִשְׁרִין:

קִטְנַתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים. נִתְמַעֲטוּ זְכוֹתִי

עַל יְדֵי הַחֲסָדִים וְהָאֵמֶת שַׁעֲשִׁית עַמִּי,

לִכְךָ אֲנִי יָרָא שְׂמָא מִשְׁהַבְטַחְתָּנִי

נִתְלַכְלַכְתִּי בַחֲטָא, וַיִּגְרוּם לִי לְהִמָּסַר בִּיד

עשו: ומכל האמת. אמתת דבריך,

ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתני: כי

במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא זהב

ולא מקנה, אלא מקלי לבדו. ומדרש

אגדה, נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן:

יב הֲצִילָנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד

עֲשׂוּ כִּי יֵרָא אֲנֹכִי אֶתוֹ כֵּן

יָבוֹא וְהַכֵּנִי אִם עַל בָּנִים:

שׁוּבֵנִי כְעַן מִיַּד דָּאָחִי מִיַּד דְּעֲשׂוֹ

אֲרִי דַחֵל אֲנֵא מִנָּה דִּילְמָא יִיתִי

וַיִּמְחַנְנִי אִמָּא עַל בְּנֵי־אֶ:

מִיד אחי מִיד עֵשׂוּ. מִיד אחי, שֶׁאִין נוֹהֵג

עִמִּי כֵּאֶח אֲלֵא כַעֲשׂו הִרְשַׁע:

יִג וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב

עֲמֹךְ וְשִׁמְתִּי אֶת זֶרְעֲךָ כְּחוֹל

הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מֵרֹב:

וְאַתָּה אֲמַרְתָּ אוֹטְבָא אוֹטִיב עֲמֹךְ וְאַשְׁוִי

יָת בְּנֵיךְ סְגִי־אִין כְּחֻלָּא דִּי־מָא דִּי לֹא

יִתְמָנוּן מִסְגִּי:

**הִיטֵב אִיטִיב. הִיטֵב בַּזְכוּתְךָ, אִיטִיב בַּזְכוּת
אֲבוֹתֶיךָ: וּשְׁמַתִּי אֶת זֶרַעְךָ בַּחֹל הַיָּם.
וְהִיכֵן אֹמֵר לוֹ בֵּן, וְהִלֵּא לֹא אֹמֵר לוֹ אֲלֵא
וְהִיָּה זֶרַעְךָ כַּעֲפֹר הָאָרֶץ, אֲלֵא שֶׁאֹמֵר לוֹ,
כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת
אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ, וּלְאַבְרָהָם אֹמֵר הָרַבָּה
אַרְבַּה אֶת זֶרַעְךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּבַחֹל
אֲשֶׁר עַל שִׁפְתַּי הַיָּם:**

שְׁנִי וַיֵּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה

הַהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בִידּוֹ

מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו:

וְבַת תָּמָן בְּלִילִיא הַהוּא וַנְּסִיב מִן

דְּאִיתִי בִידָהּ תְּקַרְבָּתָא לַעֲשׂוֹ אָחוּהִי:

הבא בידו. ברשותו, וכן ויקח את כל

ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו,

אבנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור

ונושאם בידו. דבר אחר מן הבא בידו, מן

החולין, שנטל מעשר, כמה דאת אמר

עשר אעשרנו לך, והדר לקח מנחה:

טו עֲזִים מֵאֲתִים וְתִישִׁים

עֲשָׂרִים רַחֲלִים מֵאֲתִים וְאַיִלִים

עֲשָׂרִים:

עֲזֵי מֵאֲתָן וְתִישֵׁיָא עֶסְרִין רַחֲלִין מֵאֲתָן

וְדִכְרִין עֶסְרִין:

עֲזִים מֵאֲתִים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים. מֵאֲתִים

עֲזִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּישִׁים, וְכֵן כּוֹלֵם,

הַזְכָּרִים כְּדֵי צוּרֵךְ הַנִּקְבוֹת. וּבִבְרֵאשִׁית

רַבָּה דּוֹרֵשׁ מִכֵּאן לַעֲזוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה,

הַטִּיילִים בְּכָל יוֹם, הַפּוֹעֲלִים שְׁתֵּים בַּשַּׁבָּת,

החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת
לשלשים יום, הספנים אחת לששה
חדשים, ואיני יודע לכוין המדרש הזה
בכוון, אך נראה בעיני שלמדנו מכאן,
שאין העונה שוה בכל אדם, אלא לפי
טורח המוטל עליו, שמצינו כאן שמסר
לכל תיש עשר עזים, וכן לכל איל, לפי
שהם פנויים ממלאכה, דרכן להרבות
תשמיש לעבר עשר נקבות, ובהמה
משנתעברה אינה מקבלת זכר, ופרים
שעוסקין במלאכה, לא מסר לזכר אלא

ארבע נקבות, ולחמור שהולך בדרך
רחוקה, שתי נקבות לזכר, ולגמלים
שהולכים דרך יותר רחוקה, נקבה אחת
לזכר:

טז גַּמְלִים מִיִּנְקוֹת וּבְנֵיהֶם
שֶׁלְּעֵשִׂים פָּרוֹת אַרְבַּעִים וּפָרִים
עֲשָׂרָה אֶתְנֹת עֶשְׂרִים וְעֶרְם
עֲשָׂרָה:

גַּמְלֵי מִנְקָתָא וּבְנֵיהוֹן תִּלְתִּין תּוֹרָתָא
אַרְבַּעִין וְתוֹרֵי עֶסְרָא אֶתְנָן עֶסְרִין

וְעִירֵי עֶסְרָא:

גמלים מיניקות שלשים. ובניהם עמהם.

ומדרש אגדה ובניהם, בנאיהם, זכר כנגד

נקבה, לפי שצנוע בתשמיש, לא פרסמו

הכתוב: ועירים. חמורים זכרים:

יִזְוִיתָן בְּיַד עֲבָדָיו עֵדָר עֵדָר

לְבִדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו עֲבְרוּ

לִפְנֵי יְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֵדָר

ובין עֵדָר:

וַיֵּהָב בְּיַד עֲבָדָיו עֵדְרָא עֵדְרָא

בְּלַחֲדוֹתָי וְאָמַר לְעֲבָדָיו עֲבְרוּ קִדְמִי

וְרוּחָא תִשּׁוּן בֵּין עֵדְרָא וּבֵין עֵדְרָא:

עֵדֵר עֵדֵר לְבָדוּ. כֹּל מִין וּמִין לְעֲצָמוֹ:

עֲבְרוּ לִפְנֵי. דֶּרֶךְ יוֹם אֶחָד פַּחוֹת, וְאֲנִי אֲבוֹא

אַחֲרֵיכֶם: וְרוּחַ תִּשְׁיָמוּ. עֵדֵר לִפְנֵי חֲבֵרוֹ

מִלֹּא עֵין, כְּדֵי לְהַשְׁבִּיעַ עֵינֵינוּ שֶׁל אוֹתוֹ

רִשְׁעֵנו, וּלְתוֹזָהוּ עַל רַבּוֹי הַדּוֹרוֹן:

יְהוָה יֵצֵא אֶת הָרֹאשׁוֹן לְאָמֹר כִּי

יִפְגַּשְׁךָ עֲשֹׂו אָחִי וְשִׂאֲלֶךָ

לֵאמֹר לְמִי אַתָּה וְאַנְהָ תֵּלֶךְ

וּלְמִי אֱלֹהִים לְפָנֶיךָ׃

וּפָקַד יְתָ קַדְמָאָה לְמִימָר אֲרִי יַעֲרֵעֲנֶךָ

עֲשׂוּ אָחִי וּשְׂאֵלֶנָּךְ לְמִימָר לָמֶן אַתָּה

וּלְאֵן אַתָּה אֵזֶל וּלְמֶן אֵלֶיךָ דִּקְדָּמָךְ׃

לְמִי אַתָּה. שֶׁל מִי אַתָּה, מִי שׁוֹלָחְךָ,

וְתִרְגֹּם דְּמֵאן אַתָּה: וְלְמִי אֱלֹהִים לְפָנֶיךָ.

וְאֱלֹהִים שֶׁלִּפְנֶיךָ שֶׁל מִי הֵם, לְמִי הַמִּנְחָה

הַזֹּאת שֶׁלּוֹחָה לַמֶּלֶךְ מִשְׁמֶשֶׁת בְּרֹאשׁ

הַתִּיבָה בַּמָּקוֹם שֶׁל, כִּמוֹ וְכֹל אֲשֶׁר אַתָּה

רואה לי הוא, שלי הוא, לה' הארץ
ומלואה, של ה':

יט ואמרת לעבדך? ליעקב
מנחה הוא שלוחה לאדני
לעשו? והנה גם הוא אחרינו:

וְתִימַר לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב תִּקְרַבְתָּא הִיא
דְּמִשְׁלָחַא לְרַבּוֹנִי לְעֵשָׂו וְהָא אַף הוּא
אֲתִי בְּתִרְנָא:

ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון

ראשון ועל אחרון אחרון, ששאלת למי
אתה, לעבדך ליעקב אני, ותרגומו דעבדך
דיעקב, וששאלת ולמי אלה לפניך, מנחה
היא שלוחה וגו': והנה גם הוא. יעקב:

כ וַיֵּצֵא גַם אֶת הַשְּׂנִי גַם אֶת
הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת כָּל הַחֲלָכִים
אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר כִּדְבַר
הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֵל עֲשׂו
בְּמִצְאָכֶם אֹתוֹ:

וּפִקֵּיד אֶף יָת תַּנִּינָא אֶף יָת תְּלִיתָא

אֶף יָת כָּל דְּאִזְלִין בְּתַר עֲדַרְיָא לְמִימַר

כְּפִתְגָמָא הָדִין תַּמְלִלֻן עִם עֵשׂוֹ כִּד

תְּשַׁכְּחוּן יִתְּהּ:

כא וְאַמְרֵתֶם גַּם הִנֵּה עֲבַדְדִּי

יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי אָמַר

אַכְפֹּרָה פָּנָיו בַּמִּנְחָה הַחֲלָכָה

לְפָנָי וְאַחֲרֵי כֵן אֶרְאֶה פָּנָיו

אוּלֵי יֵשָׁא פָּנָי:

וְתִימְרוּן אֶף הָא עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אֹתִי

בְּתִרְנָא אֲרִי אֲמַר אֲנַחְנָה לְרוּגְזָה

בְּתִקְרַבְתָּא דְּאִזְלִית קְדָמִי וּבְתַר כֵּן

אֲחֲזִי אַפּוֹהִי מֵאִים יִסֵּב אִפִּי:

אכפרה פניו. אבטל רוגזו, וכן וכפר

בריתכם את מות, לא תוכלו כפרה, ונראה

בעיני, שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל

פנים, כלן לשון קנוח והעברה הן, ולשון

ארמי הוא, והרבה בגמרא וכפר ידיה, בעי

לכפורי ידיה בההוא גברא, וגם בלשון

המקרא נקראים המזרקים של קדש
כפורי זהב, על שם שהכהן מקנה ידיו בהן
בשפת המזרק:

כב וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל פָּנָיו
וְהוּא לֹן בַּלִּילָה הַהוּא בַּמִּנְחָה:
וַעֲבַרְתָּ תִקְרַבְתָּא עַל אַפּוֹהִי וְהוּא בַת
בַּלִּילָיָא הַהוּא בַּמִּשְׁרִיתָא:

על פניו. כמו לפניו, וכן חמס ושוד ישמע
בה על פני תמיד, וכן המבעיסים אותי על
פני, ומדרש אגדה על פניו, אף הוא שרוי

בכעס שהיה צריך לכל זה ב"ר:

כג וַיִּקְרָא בַּלִּילָה הוּא וַיִּקְחָ אֶת

שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֵת שְׁתֵּי שַׁכְחָתָיו

וְאֵת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר

אֶת מִעְבַּר יַבֵּן:

וְקָם בַּלִּילָא הוּא וְדָבָר יָת תַּרְתִּין

נִשְׁוְהִי וַיֵּת תַּרְתִּין לְחִינְתָּהּ וַיֵּת חַד עֶסֶר

בְּנוֹהִי וַעֲבֹר יָת מִעְבַּר יוֹבָקָא:

ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה,

נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה
עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה
מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד
שכם: יבק. שם הנהר:

כד וַיִּקְנֵחֵם וַיַּעֲבֵרֵם אֶת הַנָּחַל
וַיַּעֲבֹר אֶת אֲשֶׁר לוֹ:
וַדְּבַר־נֹן וַעֲבַר־נֹן יֵת נַחֲלָא וַאֲעַבֵּר יֵת
דִּילָה:

את אשר לו. הבהמה והמטלטלים, עשה
עצמו כגשר, נוטל מבאן ומניח באן:

כֹּה וַיֹּתֶר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאבֶּק

אִישׁ עָמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר׃

וַאֲשַׁתְּאֵר יַעֲקֹב בְּלַחֲדוֹהִי וַאֲשַׁתְּדָּל

גַּבְרָא עָמָה עַד דְּסִלַּק צַפְרָא׃

וַיֹּתֶר יַעֲקֹב. שָׂכַח פְּכִים קִטְנִים וַחֲזַר

עֲלֵיהֶם׃ וַיֵּאבֶּק אִישׁ. מִנַּחֵם פִּירֵשׁ וַיִּתְּעַפֵּר

אִישׁ, מִלְּשׁוֹן אֲבִי, שֶׁהָיוּ מַעֲלִים עִפּוֹר

בְּרַגְלֵיהֶם עַל יְדֵי נַעֲנוּעֵם. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא

לְשׁוֹן וַיִּתְּקֶשֶׁר, וְלְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא, בְּתֵר

דְּאֲבִיקוֹ בֵּיה, וְאֲבִיבִי לִיה מִיבִיב לְשׁוֹן עֲנִיבָה,

שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש

את רעהו, שחובקו ואובקו בזרועותיו,

ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו:

כו וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע

בְּכַף יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרְדֵּי

יַעֲקֹב בְּהֶאֱבֹקוֹ עָמוֹ:

וַחֲזָא אֲרִי לֹא יָכִיל לָהּ וַקָּרַב בַּפִּתִּי

יִרְכָּה וְזַע פִּתִּי יִרְכָּא דִּיעֲקֹב

בַּאֲשַׁתְּדָּלוּתָהּ עֲמָה:

וַיֵּצֵא בַּבֶּקֶה יֶרְכוּ. קוֹלִית הִירֶךְ הַתְּקוּעַ
בְּקִילְבוֹסַת קְרוּי בֶּקֶה, עַל שֵׁם שֶׁהַבֶּשֶׂר
שֶׁעָלֶיהָ כַּמִּין בֶּקֶה שֶׁל קְדִירָה: וְתַקְעוּ.
נִתְקַעְקַע מִמָּקוֹם חֲבֵרָתָהּ, וְדוֹמָה לוֹ כֵּן
תַּקְעוּ נַפְשֵׁי מַמָּד, לְשׁוֹן הַסֵּרָה, וּבְמִשְׁנָה
לְקַעְקַע בִּיצָתָן, לְשׁוֹרֵשׁ שְׂרֵשֶׁיהֶן:

כֹּז וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה
הַנֶּשֶׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי
אִם בְּרַכְתִּי:

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי אֲרִי סֶלִיק צִפְרָא וַיֹּאמֶר

לֹא אֶשְׁלַחנָךְ אֱלֹהִין בְּרִכַּתְנִי:

כי עלה השחר. וצריך אני לומר שירה

ביום: ברכתני. הודה לי על הברכות

שברכני אבי, שעשו מעדער עליהן.:

בה ויאמר אליו מה שמך

ויאמר יעקב:

ואמר לה מה שמך ואמר יעקב:

בט ויאמר לא יעקב יאמר עוד

שמך כי אם ישראל כי שרית

עַם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים

וְתוֹכָל:

וַאֲמַר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר עוֹד שְׁמִי

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי רַב־בַּת קָדֶם יִי

וְעַם גּוֹבְרִיא וִיכָלֶתָּא:

לֹא יַעֲקֹב. לֹא יֵאמֹר עוֹד שֶׁהַבְּרוּכּוֹת בָּאוּ

לָךְ בַּעֲקֵבָה וּרְמִיָּה, כִּי אִם בַּשְּׂרָרָה וּגְלוּי

פְּנִים, וְסוּפֶךְ שֶׁהַקֶּב"ה נִגְלָה עֲלֶיךָ בְּבֵית

אֵל וּמַחֲלִיף שֵׁמֶךְ, וְשֵׁם הוּא מְבָרְכְךָ, וְאֲנִי

שֵׁם אֱהִיָּה וְאוֹדָה לָךְ עֲלִיָּהֶן, וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב

וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו, בכה
המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו, בית אל
ימצאנו ושם ידבר עמנו, המתן לי עד
שידבר עמנו שם, ולא רצה יעקב, ועל
ברחו הודה לו עליהן, וזהו ויברך אותו
שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה:
ועם אנשים. עשו ולבן: ותוכל. להם:

לְוִישָׁאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה
נָא שְׁמִי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה
תִּשְׁאֵל לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם:

וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַאֲמַר חֲוִי כֵּעֵן שְׁמֶךָ
וַאֲמַר לָמָּה דָּנִן אֶתְּ שְׂאֵל לְשָׁמִי וּבָרִיךְ
יְיָ תִּתֵּן תַּמָּן:

לָמָּה זֶה תִּשְׂאֵל. אֵין לָנוּ שֵׁם קְבוּעַ,
מִשְׁתַּנִּין שְׁמוֹתֵינוּ, לְפִי מִצּוֹת עֲבוֹדַת
הַשְׁלִיחוֹת שֶׁאֵנוּ מִשְׁתַּלְחִים:

לֹא שְׁלִיחַ וַיִּקְרָא

יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם בְּנִיָּאֵל כִּי

רְאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים

וְתַנְצֵל נִפְשִׁי:

וְקָרָא יַעֲקֹב שְׁמָא דְאַתְרָא פְּנִיאל אֲרִי

חַזִּיתִי מַלְאַכְיָא דִּי אֶפְיִן בְּאַפִּין

וְאַשְׁתַּזְבַּת נִפְשִׁי:

לֵב וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר

עָבַר אֶת פְּנֵיָּאֵל וְהוּא צִלַּע עַל

יְרֵכוֹ:

וַדְּנַח לֵה שְׁמִשָּׁא כְּמָא דִּי עָבַר יֵת

פְּנוּאֵל וְהוּא מִטֹּלַע עַל יַרְכֵּה:

וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. לָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם הוּא,
כְּשֶׁהִגַּעְנוּ לַמָּקוֹם פְּלוֹנֵי הָאֵיר לָנוּ הַשָּׁחַר,
זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה וַיִּזְרַח לוֹ,
לְצַרְכוֹ, לְרַפָּאוֹת אֶת צִלְעָתוֹ, כִּמְהָ דְתִימָא
שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ, וְאוֹתָן שְׁעוֹת
שְׁמִיָּהֳרָה לְשִׁקּוּעַ בְּשִׁבְלֹו כְּשִׁיצָא מִבְּאֵר
שֶׁבַע, מִיָּהֳרָה לְזֵרוּחַ בְּשִׁבְלֹו: וְהוּא צִלְעַ.
הִיָּה צוֹלַע כְּשִׁזְרָחָה הַשֶּׁמֶשׁ:

לֹא עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנְּשָׂה אֲשֶׁר

עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי

נָגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד

הַנְּשָׂה:

עַל כֵּן לֹא יִיכָלֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת גִּידָא

דְּנִשְׂיָא דִּי עַל פִּתֵּי יֶרְכָא עַד יוֹמָא

הַדִּין אֲרִי קָרִיב בְּפִתֵּי יֶרְכָא דִּיעֲקֹב

בְּגִידָא דְנִשְׂיָא:

גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה,

לְפִי שְׁנֵשָׁה מִמְּקוֹמוֹ וְעָלָה, וְהוּא לְשׁוֹן
קַפִּיצָה, וְכֵן נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם, וְכֵן כִּי נִשְׁנִי
אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמִּלִּי:

בראשית פרק-לג

אֲוִישָׁא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
עֲשׂוֹ בָּא וְעַמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת
אִישׁ וַיַּחֲזֵן אֶת הַיְלָדִים עַל
לֵאָה וְעַל רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי
הַשְּׂפָחוֹת:

וַיִּזְקֶה יַעֲקֹב עֵינָוְהִי וַחֲזָא וְהָא עֲשׂוֹ

אֶת־אֲנֹכִי וְעַמִּי אַרְבַּע מֵאוֹת גְּבֻרִין וּפְלִיגִית
בְּבָנִיא עַל לֵאָה וְעַל רָחֵל וְעַל
תַּרְתֵּין לְחֵינְתָא:

ב וַיֵּשֶׁב אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת
יְלָדֵיהֶן רַאשֵׁנָה וְאֶת לֵאָה
וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת רָחֵל
וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָנִים:

וַיֵּשְׁבוּ יֵת לְחֵינְתָא וַיֵּת בְּנֵיהֶן קִדְמָאִין
וַיֵּת לֵאָה וּבְנֶהָ בְּתָרָאִין וַיֵּת רָחֵל וַיֵּת

יוסף בְּתָרְאִין:

ואת לאה וילדיה אחרונים. אחרון אחרון

חביב:

ג. וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ

אֶרְצָה שָׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ

עַד אָחִיו:

וְהוּא עָבַר קִדְמֵיהֶן וּסְגִיד עַל אֶרְעָא

שָׁבַע זְמָנִין עַד מִקְרֵבָה עַד (נ"י לֹות)

אֲחוּהִי:

עבר לפניהם. אמר, אם יבא אותו רשע
להלחם, ילחם בי תחלה:

ד-וַיִּרֶץ עֲשׂוֹ לְקַרְאֲתוֹ וַיַּחְבֵּקְהוּ
וַיַּפֹּל עַל צוּאָרוֹ וַיִּשְׁקְהוּ
וַיִּבְכּוּ:

וַרְהֵט עֲשׂוֹ לְקַדְמוֹתָהּ וַגְּפִיָּהּ וַנִּפֹּל עַל
צוּאֶיהָ וַנִּשְׁקָהּ וַיִּבְכּוּ:

ויחבקהו. נתגלגלו רחמיו כשראהו
משתחזה כל השתחואות הללו:
וישקהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר

הִזָּה בְּבִרְיֵיתָא דְסַפְרִי, יֵשׁ שְׂדֵרְשׁוֹ נְקוּדָה
זו, לֹאמַר שֶׁלֹּא נִשְׁקוּ בְּכָל לְבָבוֹ. אָמַר רַבִּי
שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, הַלֵּכָה הִיא, בִּידוּעַ שֶׁעָשׂוֹ
שׁוֹנֵא לִיעֶקֶב, אֲלֵא שֶׁנִּכְמְרוּ רַחֲמֵיו בְּאוֹתָהּ
שַׁעָה, וְנִשְׁקוּ בְּכָל לְבָבוֹ:

הַ וַיֵּשְׂא אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת
הַנָּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר
מִי אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים
אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ:
וַיִּזְקַף יָת עֵינוֹהִי וַיַּחֲזֵא יָת נְשִׂיא וַיֵּת

בְּנֵי־אֱמֹרֶת מִן־אֱלֵי־נֶחֱלָה וְאֹמֶר בְּנֵי־אֱמֹרֶת

דִּי חֵן יִי יֵת עֲבָדֶיךָ:

מִי אֱלֹהֵי לֵךְ. מִי אֱלֹהֵי לֵהֲיוֹת שְׁלֹךְ.

רביעי

וְהַגְשֵׁן

הַשְׂפָּחוֹת הֵנָּה וְיִלְדֵי־הֶן

וְהַשְׂפָּחוֹת:

וְקָרִיבֵן לְחֵינְתָא אֲנוֹן וּבְנֵי־הֶן וְסִגִּידוֹ:

וְתַגֵּשׁ גַּם לְאֵה וּלְדִיָּה

וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף

וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ׃

וַקְרִיבָא אֵף לְאֵה וּבְנֶהָ וּסְגִידוּ וּבִתֵּר

כִּן קְרִיב יוֹסֵף וְרַחֵל וּסְגִידוּ׃

נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל. בְּכֹל הָאֲמָהוֹת נִגְשׁוֹת

לִפְנֵי הַבָּנִים, אֲבָל בְּרַחֵל, יוֹסֵף נִגַּשׁ לִפְנֵיהָ,

אָמַר, אֲמִי יִפֹּת תּוֹאֵר, שִׁמָּא יִתְּלָה בָּה עֵינָיו

אוֹתוֹ רָשַׁע, אַעֲמֹד כְּנֹגְדָה וְאַעֲכַבְנוּ

מִלְּהִסְתַּכֵּל בָּה, מִכָּאן זָכָה יוֹסֵף לְבִרְכַּת

עלי עיין:

ח וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל הַמַּחֲנֶה

הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר

לְמַצֵּא חַן בְּעֵינַי אֲדֹנָי:

וַאֲמַר מִן לָךְ כָּל מִשְׁרִיתָא הָדִין דִּי

עֲרַעִית וַאֲמַר לְאַשְׁכָּחא רַחֲמִין בְּעֵינַי

רַבּוֹנִי:

מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר

פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך.

וּבִשְׁוֹטוֹ שֶׁל מִקְרָא עַל מוֹלִיכֵי הַמִּנְחָה.
וּמִדְרָשׁוֹ, כְּתוּת שֶׁל מְלָאכִים פִּגְעַת, שֶׁהִיוּ
דוֹחֲפִין אוֹתוֹ וְאֵת אֲנָשָׁיו, וְאוֹמְרִים לָהֶם,
שֶׁל מִי אַתֶּם, זֶהֱם אוֹמְרִים לָהֶם שֶׁל עֲשׂוֹ,
וְהֵן אוֹמְרִים הֵכֵן הֵכֵן, וְאֵלּוֹ אוֹמְרִים הַנִּיחוּ,
בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק הוּא, וְלֹא הִיוּ מִשְׁגִּיחִים
עֲלָיו, בֶּן בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הוּא, וְלֹא הִיוּ
מִשְׁגִּיחִים עֲלָיו, אַחִיו שֶׁל יַעֲקֹב הוּא,
אוֹמְרִים לָהֶם אִם כֵּן מִשְׁלָנוּ אַתֶּם:

ט וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ יֵשׁ לִי רַב אָחִי
יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ:

וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵת לִי סִגִּי אָחִי אֲצִלַּח
בְּדִילָךְ:

יְהִי לְךָ אֲשֶׁר לְךָ. כֹּאן הוּדָה לוֹ עַל
הַבְּרִכּוֹת:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל נָא אִם נָא
מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחֹת
מִנְּחֹתַי מִיָּדַי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי
כִּפְּנֶיךָ כִּרְאֹת כִּפְּנֵי
אֱלֹהִים וְתִרְצֵנִי:

וַאֲמַר יַעֲקֹב בְּבָעוּ אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחִית
רַחֲמִין בְּעֵינַיִךְ וּתְקַבֵּל תְּקַרְבָּתִי מִן יְדֵי
אֲרִי עַל כֵּן חֲזַתְנוּן לְאַפֶּיךָ כַּחֲזֹו אֲפִי
רַב־רֵבִיא וְאַתְרֵעִית לִי:

אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא
מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי
כי על כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון
לך שתקבל מנחתי, על אשר ראיתי פניך,
והן חשובין לי כראיית פני המלאך,
שראיתי שר שלך ועוד, על שנתרצית לי

למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראיית
המלאך, כדי שיתיירא הימנו, ויאמר, ראה
מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה:
ותרצני. נתפייסת לי. וכן כל רצון
שבמקרא לשון פיוס, אפיצומנ"ט בלע"ז,
כי לא לרצון יהיה לכם, הקרבנות באות
לפיים ולרצות, וכן שפתי צדיק ידעון
רצון, יודעים לפיים ולרצות:

יֹאֵל קָח נָא אֶת בְּרַכָּתִי אֲשֶׁר
הֵבֵאתָ לָךְ כִּי חֲנַנִי אֱלֹהִים וְכִי

יֵשׁ לִי כָּל־וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקְחָ:

קָבַל כְּעֵן יְתַתְּקֶרְבְּתִי דְאֶתוֹתִיאת לָךְ

אֲרִי רַחִים עָלַי (קָדָם) יִי וַאֲרִי אֵית לִי

כָּלָא וְאֶתְקַף בֵּה וְקַבִּיל:

ברכתי. מנחתי, מנחה זו הבאה על ראיתי

פנים, ולפרקים אינה באה אלא לשאיכלת

שלום, וכל ברכה שהיא לראיית פנים,

כגון ויברך יעקב את פרעה, עשו אתי

ברכה, דסנחריב, וכן לשאול לו לשלום

ולברכו, דתועי מלך חמת, כולם לשון

ברכת שלום הן, שקורין בלע"ז
שלודא"ר, אף זו ברכתי, מז"ן שלז"ד:
אשר הובאת לך. לא טרחת בה, ואני
יגעתי להגיעה עד שבאה לידך: חנני. נו"ן
ראשונה מודגשת, לפי שהיא משמשת
במקום שתי נוני"ן, שהיה לו לומר חננני,
שאין חנן בלא שני נוני"ן, והשלישית
לשימוש, כמו עשני, זבדני: יש לי כל. כל
ספוקי, ועשו דבר בלשון גאווה, יש לי רב,
יותר ויותר מכדי צרכי:

יב־וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָּה וְנִלְכָּה

לִנְגֹדְךָ:

וַאֲמַר נָטַל וְנָהָךְ וַאֲיִתְךָ לְקַבֶּלְךָ:

נסעה. כמו שמעה, סלחה, שהוא כמו

שמע, סלח, אף כאן נסעה כמו נסע,

והנו"ן יסוד בתיבה, ותרגום של אונקלוס

טול ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן

ונלך: ואלכה לנגדך. בשוה לך, טובה זו

אעשה לך, שאאריך ימי מהלכתי ללכת

לאט כאשר אתה צריך, זהו לנגדך, בשוה

לך:

יְגִיד וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲדֹנָי יִדְעָה כִּי

הִילָדִים רַבִּים וְהִצָּאן וְהִבָּקֶר

עֲלֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד

וּמָתוּ כָּל הַצָּאן:

וַאֲמַר לָהּ רַבּוֹנִי יִדְעָה אֲרִי יִנְקִיָּא

רַבִּיכִין וְעָנָא וְתוֹרִי מִיִּנְקָתָא עָלַי

וְדַחֲקִנּוֹן יוֹמָא חֵד וַיִּמּוֹתוֹן כָּל עָנָא:

עֲלֹת עָלַי. הַצָּאן וְהִבָּקֶר שֶׁהֵן עֲלֹת,

מוֹטְלוֹת עָלַי לְנַהֲלָן לֹאט. עֲלֹת. מִגְדְּלוֹת

עולליהן, לשון עולל ויונק, עול ימים,
שתי פרות עלות, ובלע"ז אנפיטי"ש:
ודפקום יום אחד. ליגעם בדרך במרוצה,
ומתו כל הצאן: ודפקום. כמו קול דודי
דופק, נוקש בדלת:

יד יַעֲבֹר נָא אֶרְצִי לִפְנֵי עֲבָדֶי
וְאֲנִי אֶתְנַחֵלָהּ לְאִטִּי לְרֶגֶל
הַמִּלְאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וְלְרֶגֶל
הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל
אֶרְצִי שְׁעִירָה:

יַעֲבֹר כַּעַן רַבּוֹנִי קִדָּם עֲבֹדָהּ וְאַנָּה
אֲדַבֵּר בְּנִיחַ לְרַגְלִי עוֹבְדָתָא דִּי קִדְמִי
וּלְרַגְלִי יִנְקִיָּא עַד דִּי אֵעוֹל לְוֹת רַבּוֹנִי
לְשַׁעִיר:

יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך,
עבור כפי דרכך, ואף אם תתרחק:
אתנהלָה. אתנהל, ה"א יתירה, כמו
ארדה, אשמעה: לאטי. לאט שלי, לשון
נחת כמו ההולכים לאט, לאט לי לנער.
לאטי, הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת,

אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי
צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי
להוליך: ולרגל הילדים. לפי רגליהם
שהם יכולים לילך: עד אשר אבא אל
אדני שעירה. הרחיב לו הדרך, שלא היה
דעתו ללכת אלא עד סוכות, ואמר עד
אשר אבוא אל אדוני שעירה, אמר, אם
דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד בואי
אצלו, והוא לא הלך, ואימתי ילך, בימי
המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון
לשפוט את הר עשו. ומדרשי אגדה יש

לפרשה זו רבים:

טוֹ וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶצִּיגָה נָא עֲמֹךְ

מִן הָעָם אֲשֶׁר אֲתִי וַיֹּאמֶר

לָמָּה זֶה אֶמְצֵא חֵן בְּעֵינַי

אַדְנִי:

וַאֲמַר עֲשׂוּ אֶשְׁבּוֹק כְּעֵן עֲמֹךְ מִן עַמָּא

דְּעַמִּי וַאֲמַר לָמָּה דִּנֵּן אֶשְׁכַּח רַחֲמִין

בְּעֵינַי רַבּוֹנִי:

ויאמר למה זה. תעשה לי טובה זו שאיני

צריך לה: אמצא חן בעיני אדני. ולא

תשלם לי עתה שום גמול:

טז וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂו

לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה:

יז וַתֵּב בַּיּוֹמָא הַהוּא עָשׂו לְאַרְחָה

לְשִׁעִיר:

וישב ביום ההוא עשו לדרכו. עשו

לבדו, וד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו

מאצלו אחד אחד, והיכן פרע להם

הקב"ה בימי דוד, שנאמר כי אם ארבע

מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים:

וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכָּתָה וַיָּבֹן לוֹ

בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכָּת עַל

כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכּוֹת:

וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסִכּוֹת וּבָנָא לָהּ בֵּיתָא

וּלְבַעֲיָרָה עֲבַד מִטָּלָן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא

דַּאֲתָרָא סִכּוֹת:

ויבן לו בית. שמה שם י"ח חדש, קיץ

וחורף וקיץ, סכות קיץ, בית חורף, סכות

ק״ץ:

יְהוָה וַיָּבֵא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שְׁכֶם

אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאוֹ

מִפְּדֵן אֲרָם וַיַּחַן אֶת פְּנֵי

הָעִיר:

וְאֵתָא יַעֲקֹב שְׁלִים קִרְתָּא דְשְׁכֶם דִּי

בְּאַרְעָא דְכְנַעַן בְּמִיתָהּ מִפְּדֵן דְאַרָם

וַיֵּשְׂרָא לְקַבֵּל (אִפִּי) קִרְתָּא:

שלום. שלום בגופו, שנתרפא מצלעתו,

שָׁלֹם בַּמִּמּוֹנֹה, שֶׁלֹא חָסַר כְּלוּם מִכָּל אוֹתוֹ
דִּוְרוֹן, שֶׁלֹם בַּתּוֹרָתוֹ, שֶׁלֹא שָׁכַח תִּלְמוּדוֹ
בְּבֵית לִבָּן: עֵיר שְׁכֵם. כִּמּוֹ לְעִיר, וְכִמּוּהוּ
עַד בּוֹאנָה בֵּית לָחֶם: בָּבֹאוֹ מִפְּדֹן אֶרֶם.
כָּאָדָם הָאוֹמֵר לְחַבִּירוֹ, יֵצֵא פְלוֹנִי מִבֵּין
שֵׁנֵי אֲרִיזוֹת וְבֹא שָׁלֹם, אִךְ כֹּאן וִיבֹא שָׁלֹם
מִפְּדֹן אֶרֶם, מִלִּבָּן וּמַעֲשֵׂוֹ שֶׁנִּזְדוּגּוּ לוֹ
בַּדֶּרֶךְ: וַיַּחֲן אֶת פָּנָיו הָעִיר. עֶרֶב שַׁבַּת הִיְהִי,
בִּשְׁאֵלֹת דֶּרֶב אַחֲאִי:

יֵטְוִיָּקוֹן אֶת חֶלְקָת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר

נָטָה שָׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חָמוֹר

אָבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׁיטָה:

וַיִּזְבֶּן יֵת אַחֲסַנַּת חֶקְלָא דִּי פָרַס תַּמָּן

מִשְׁכְּנָה מִיָּדָא דְבְנֵי חָמוֹר אַבוּהִי

דְּשְׁכֶם בְּמֵאָה חוּרְפִין:

קְשִׁיטָה. מַעָה. אִמֵּר רַבִּי עַקִּיבָא,

בַּשָּׁה לִכְתִּי לְכַרְכִּי הֵימָּן קוּרִין לְמַעָה,

קְשִׁיטָה.

כּ וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ

אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וַאֲקָם תָּמֹן מִדְּבַחַת וּפְלַח עֲלוֹהֵי קָדָם

אֵל אֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל:

וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ

קָרוּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא עַל שֵׁם שֶׁהִיָּה

הַקַּב"ה עִמּוֹ וְהַצִּילוֹ, קָרָא שֵׁם הַמִּזְבֵּחַ עַל

שֵׁם הַנֶּסֶם, לְהִיּוֹת שִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם נִזְכָּר

בַּקְרִיָּאת הַשֵּׁם, כְּלוּמָר, מִי שֶׁהוּא אֵל, הוּא

הַקַּב"ה, הוּא לֹאֱלֹהִים לִי, שֶׁשְּׁמִי יִשְׂרָאֵל,

וְכֵן מִצִּינוּ בַּמִּשְׁה, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נֶסֶם, לֹא

שֶׁהַמִּזְבֵּחַ קָרוֹי ה', אֲלֵא עַל שֵׁם הַנֶּס קָרָא
שֵׁם הַמִּזְבֵּחַ, לְהַזְכִּיר שֶׁבַחֹו שֶׁל הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, ה' הוּא נֶסִי. וּרְבוּתֵינוּ דְרֵשׁוּ,
שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָאוּ לִיעֲקֹב אֵל,
וְדַבְּרֵי תוֹרָה כַּפְטִישׁ יִפּוּצֵץ סֵלֶע,
מִתַּחֲלָקִים לְכַמָּה טַעֲמִים, וְאֲנִי לִישֵׁב
פְּשׁוּטֹו שֶׁל מִקְרָא בִּאתִי:

בראשית פרק-לד

חֲמִישִׁי וְתֵצֵא דִינָה

בַּת לֹאָה אֲשֶׁר יִלְדָּה לְיַעֲקֹב

לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:

וּנְפִקַת דִּינָה בַת לֹאָה דִּי יִלְדָּת

לְיַעֲקֹב לְמַחֲזִי בְּבִנֵּי אֶרֶץ:

בַת לֹאָה. וְלֹא בַת יַעֲקֹב, אֲלֹא עַל שֵׁם

יִצְיָאֵתָה נִקְרְאָת בַת לֹאָה, שֶׁאֵף הִיא

יִצְאָנִית הִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְתֵצֵא לֹאָה

לְקִרְיָתָהּ:

ב וַיֵּרָא אֶתָּה שְׁכֶם בֶּן חָמוֹר

הַחֲוִי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ

וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיַּעֲנֶה:

וַחֲזָא יְתֵה שְׁכָם בֶּר חֲמֹר חֲוָא רַבָּא

דְּאַרְעָא וַדְּבַר יְתֵה וּשְׁכִיב יְתֵה וַעֲנִיה:

וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ. כְּדֹרְכָהּ: וַיַּעֲנֶה. שְׁלָא

כְּדֹרְכָהּ:

וַתִּדְּבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת

יַעֲקֹב וַיֵּאָהֱב אֶת הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר

עַל לֵב הַנַּעֲרָ:

וְאֶת־רַעֲיָאֵת נִפְשָׁהּ בְּדִינָהּ בַּת יַעֲקֹב
וְרָחִים יָת עֹלָמָתָא וּמִלִּיל עַל לְבָא
דְּעֹלָמָתָא:

על לב הנערה. דברים המתיישבים על
הלב, ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה
ממון בזבז, אני אשיאך ותקנה העיר וכל
שדותיה:

דְּוִיאָמָר שְׂכָם אֶל חֲמוֹר אָבִיו
לְאָמֹר קַח לִי אֶת הַיְלָדָה
הַזֹּאת לְאִשָּׁה:

וַאֲמַר שְׁכֶם לַחֲמֹר אֲבוֹהֵי לְמִימָר סַב

לִי יֵת עוֹלָמָתָא הָדָא לְאַנְתּוּ:

ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְא אֶת

דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת

מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה וַהֲחֹרֵשׁ יַעֲקֹב

עַד בָּאָם:

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אֲרִי סְאִיב יֵת דִּינָה בְרִיתָהּ

וּבָנוּהִי הָיוּ עִם גִּיתוֹהִי בַּחֲקָלָא וְשָׁתִיק

יַעֲקֹב עַד מִיתִיהוּן:

וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי שָׁכֶם אֶל

יַעֲקֹב לְדַבֵּר אֵתוֹ:

וּנְפַק חֲמוֹר אֲבוֹהֵי דְשָׁכֶם לֹת יַעֲקֹב

לְמַלְלָא עִמָּה:

ז וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה

בְּשִׂמְעָם וַיִּתְּעֲצְבוּ הָאֲנָשִׁים

וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עָשָׂה

בִּישְׂרָאֵל לְשַׁכֵּב אֵת בֵּת יַעֲקֹב

וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:

וּבְנֵי יַעֲקֹב עָלוּ מִן חֶקְלָא כִּד שְׁמָעוּ
וְאֶת־נְסִיסוֹ גִבֹּרִיא וְתִקְיָה לְהוֹן לְחֻדָּא
אֲרִי קִלְנָא עֶבֶד בִּישְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּב עִם
בֵּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כִשֹּׁר לְאֶת־עֲבָדָא:
וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה. לַעֲנוֹת אֶת הַבְּתוּלוֹת,
שֶׁהָאוֹמוֹת גָּדְרוּ עֶצְמָן מִן הָעֲרִיּוֹת עַל יְדֵי
הַמְּבֹל:

ח וַיִּדְבֹּר חֲמוֹר אֹתָם לֵאמֹר
שִׁכְּבִים בְּנֵי חֲשִׁיקָה נַפְשׁוֹ

בְּבִתְכֶם תֵּנוּ נָא אֶתְּהָ לִּי

לְאִשָּׁה:

וּמִלִּיל חֲמֹר עֲמָהוֹן לְמִימָר שְׁכֶם בְּרִי

אֶתְרַעֲיֹאת נַפְשָׁה בְּבִרְתִּכּוֹן הָבוּ כְעַן

יְתֶהּ לָהּ לְאִנָּתוֹ:

חֲשִׁקָה. חֲפָצָה:

ט וְהִתְחַתְּנוּ אֶתְנוּ בְּנֹתֵיכֶם

תִּתְּנוּ לָנוּ וְאֵת בְּנֹתֵינוּ תִקְחוּ

לָכֶם:

וְתַתְּחַתְּנוּ בְּנֵי כֹחַ תַּתְּנוּ לָנָא

וַיֵּת בְּנֵתְנָא תְּסִבּוּ לְכוּן:

וְאַתְּנוּ תֵּשְׁבוּ וְהָאֶרֶץ תִּהְיֶה

לְפָנֵיכֶם שְׁבוּ וּסְחָרוּהָ וְהֶאֱחָזוּ

בָּהּ:

וְעַמָּנָא תַּתְּבוּ וְאַרְעָא תִּהְיֶה קְדָמִיכוּן

תֵּיבוּ וְעַבִּידוּ בָּהּ סְחֹרְתָא וְאַחֲסִינוּ בָּהּ:

יֵא וַיֹּאמֶר שְׁכֶם אֶל אָבִיהָ וְאֶל

אֲחִיהָ אֶמְצָא חַן בְּעֵינֵיכֶם

וַאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אַתָּן׃

וְאָמַר שְׁכֶם לֹא־בֹהָא וְלֹא־חָהָא אֲשַׁכַּח

רַחֲמִין בְּעֵינַיִכוֹן וְדִי תִימְרוֹן לִי אַתָּן׃

יב הַרְבוּ עָלַי מְאֹד מִחֵר וּמִתָּן

וְאַתָּנָה כֹּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי

וְתִנּוּ לִי אֶת הַנֶּעֱר לֹא־שָׂה׃

אֶסְגּוּ עָלַי לַחֲדָא מוֹהָרִין וּמִתָּנן וְאַתָּן

כְּמָא דִּי תִימְרוֹן לִי וְהָבוּ לִי יָת

עוֹלָמָתָא׃ לֹא־נָתוּ׃

מהר. כתובה:

יג וַיַּעֲנוּ בְנֵי יִעֲקֹב אֶת שְׁכֶם
וְאֶת חֲמוֹר אֲבִיו בְּמַרְמָה
וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טָמֵא אֶת דִּינָה
אֶחָתָם:

וְאֶתִיבוּ בְנֵי יִעֲקֹב יָת שְׁכֶם וְיָת חֲמוֹר
אֲבוֹהֵי בְּחֻמַּתָּא וּמִלִּילוֹ דִּי סֵאב יָת
דִּינָה אֶחָתָהוֹן:

במרמה. בחכמה: אשר טמא. הכתוב

אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את

דינה אחותם:

יד ויאמרו אליהם לא נוכל

לעשות הדבר הזה לתת את

אחותנו לאיש אשר לו ערלה

כי חרפה הוא לנו:

ואמרו להון לא נכול למעבד פתגמא

הדין למתן ית אחתנא לגבר די ליה

ערלתא ארי חסודא היא לנו:

חרפה הוא. שמץ פסול הוא אצלנו, הבא
לחרף חברו הוא אומר לו, ערל אתה, או
בן ערל. חרפה בכל מקום, גדוף:

טו אך בזאת נאות לכם אם
תהיו כמנו להמל לכם כל
זכר:

ברם בדא נתפס לכון אם תהוון
כותנא למגזר לכון כל דכורא:
נאות לכם. נתרצה לכם, לשון ויאותו:
להמול. להיות נמול, אינו לשון לפעול,

אלא לשון להפעל:

טוּ וְנָתַנּוּ אֶת בְּנֵינּוּ לָכֶם וְאֶת

בְּנֵיכֶם נִקַּח לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ

אִתְּכֶם וְהִינּוּ לָעַם אֶחָד:

וְנָתַן יְת בְּנֵינָא לָכוֹן וְיֵת בְּנֵיכֹן נִסֵּב

לָנָא וְנָתוּב עַמְכֹּן וְנִיְהִי לָעַמָּא חָד:

ונתנו. נו"ן שנייה מודגשת, לפי שהיא

משמשת במקום שתי נוני"ן, ונתננו: ואת

בנתיכם נקח לנו. אתה מוצא בתנאי

שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב
לחמור, שתלו החשיבות בבני יעקב, ליקח
בנות שכם את שיבחרו להם, ובנותיהם
יתנו להם לפי דעתם, דכתיב ונתנו את
בנותינו, לפי דעתנו, ואת בנותיכם נקח
לנו, ככל אשר נחפוץ, וכשדברו חמור
ושכם בנו אל יושבי עירם, הפכו הדברים,
את בנותם נקח לנו לנשים, ואת בנותינו
נתן להם, כדי לרצותם שיאותו להמול:

יז וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּ אֲלֵינוּ
לְהַמּוֹל וְלִקְחוֹנוּ אֶת בָּתֵּנוּ

וְהִלְכֵנוּ:

וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן מִנָּא לְמַגֵּזֵר וְנִדְבָר

יָת בְּרַתְנָא וְנִזִּיל:

יח וַיֵּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי

חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בֶּן חֲמוֹר:

וּשְׁפָרוּ פִתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי

שְׂכָם בֶּן חֲמוֹר:

יט וְלֹא אַחֲרֵי הַנֶּעַר לַעֲשׂוֹת

הַדָּבָר כִּי חָפִיץ בַּבַּת יַעֲקֹב

וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

וְלֹא אַחֲרַי עוֹלִימָא לְמַעַבְד פְּתַגְמָא

אַרִי אֶתְרַעִי בְּבֵת יַעֲקֹב וְהוּא יִקִּיר

מִכָּל בֵּית אֲבוֹהֵי:

כ וַיָּבֹא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל

שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל אַנְשֵׁי

עִירָם לֵאמֹר:

וְאַתָּא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּרָה לְתַרְע קְרַתְהוֹן

וּמִלִּילוֹ עִם אַנְשֵׁי קְרַתְהוֹן לְמִימָר:

כֹּא הֶאֱנַשִׁים הָאֱלֹהִים שְׁלֵמִים הֵם

אֶת־נֹו וַיֵּשְׁבוּ בָאָרֶץ וַיִּסְחֲרוּ

אֶת־הָ וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת יָדַיִם

לְפָנֵיהֶם אֶת בְּנֹתָם נָקַח לָנוּ

לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם:

גְּבֻרִיא הָאֱלֹהִים שְׁלֵמִין אֲנוּן עֲמָנָא

וַיִּתִּיבוּן בָּאֶרֶץ וַיַּעֲבֹדוּן בָּהּ סְחֹרְתָא

וְאֶרֶץ הִיא פְתִיּוֹת יָדַיִן קַדְמִיָּהוֹן יֵת

בְּנִתֵּיהוֹן נִסָּב לָנָא לְנָשִׁין וַיֵּת בְּנִתָּנָא

נָתַן לְהוֹן:

שְׁלָמִים. בְּשָׁלוֹם וּבְלֵב שָׁלֵם: וְהָאָרֶץ הִנֵּה
רַחֲבַת יָדַיִם. כָּאָדָם שִׁידּוֹ רַחֲבָה וּזְתָרְנִית,
כְּלוֹמֵר, אֵל תַּפְסִידוֹ כְּלוֹם, פֶּרֶק מִטִּיא
הַרְבֵּה בָּאָה לִכְאֹן וְאֵין לָהּ קוֹנִים:

כב אַךְ בְּזָאת יֵאָתֶוּ לָנוּ
הָאֲנָשִׁים לְשֹׁבֶת אֶתֶּנּוּ לְהִיּוֹת
לְעָם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל זָכָר
כְּאֶשֶׁר הֵם נִמְלִים:

בְּרֵם בְּדָא יִתְּפִסּוֹן לָנָא גּוּבְרִיא לְמַתָּב

עֲמָנָא לְמַהּוּי לְעַמָּא חַד בְּמַגְזֹר לָנָא

כָּל דְּכוּרָא כָּמָא דִּי אֲנֹן גְּזִירִין:

בַּהֲמוּל. בַּהֲיוֹת נְמוּל:

כַּג מְקַנְהֵם וְקַנְיָנָם וְכָל בַּהֲמָתָם

הֲלוֹא לָנוּ הֵם אֲךָ נִאֲוֹתָהּ לָהֶם

וַיֵּשְׁבוּ אֶתְנֹו:

גִּיתִיהוֹן וְקַנְיָנְהוֹן וְכָל בְּעִירְהוֹן הֲלֹא

דִּילָנָא אֲנֹן בְּרֵם נְתִפֵּס לְהוֹן וַיִּתִּיבוֹן

עֲמָנָא:

אך נאותה להם. לדבר זה, ועל ידי כן

ישבו אתנו:

בד וַיִּשְׁמְעוּ אֶל חֲמוֹר וְאֵל

שְׁכֶם בְּנוֹ כָּל יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ

וַיַּמְלִיכוּ כָּל זָכָר כָּל יִצְאֵי שַׁעַר

עִירוֹ:

וַקְבִּילוּ מִן חֲמוֹר וּמִן שְׁכֶם בִּרְהָ כָּל

נַפְקֵי תִרְעָה קָרְתָּהּ וַגְּזֹרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל

נִפְקִי תִרַע קָרְתָּהּ:

כֹּה־וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיוֹתָם

כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב

שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ

חָרָבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעֵיר בַּטָּח

וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר:

וְהָיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָא כֹּד תִּקְיֹפוּ

עַל־יְהוֹן כְּאֲבִיהוֹן וְנָסִיבוּ תִרְיִן בְּנֵי

יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה גְּבַר

חֲרִיבָה וְעָלוּ עַל קִרְתָּא דִּיתְבוּן לְרַחֲצֹן
וְקִטְּלוּ כָּל דְּכוּרָא:

שני בני יעקב. בניו היו, ואף על פי כן
נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים
שאינם בניו, שלא נטלו עצה הימנו: אחי
דינה. לפי שמסרו עצמן עליה נקראו
אחיה: בטח. שהיו כואבים. ומדרש אגדה,
בטוחים היו על כחו של זקן:

כו וְאֵת חֲמֹר וְאֵת שָׂכָם בָּנוּ
הָרְגוּ לְפִי חָרֵב וַיִּקְחוּ אֶת

דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצֵאוּ:

וַיֵּת חֲמוֹר וַיֵּת שְׁכֶם בָּרָה קָטְלוּ לַפֶּתֶגֶם

דִּחְרַב וּדְבָרוֹ יֵת דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם

וַנִּפְקוּ:

כֹּז בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים

וַיִּבְזּוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ

אֲחֻתָּם:

בְּנֵי יַעֲקֹב עָלוּ לַחֲלָצָא קְטִילִיָּא וּבְזוּ

קִרְתָּא דִּי סְאִיבוּ אַחְתָּהוֹן:

עַל הַחֲלָלִים. לַפֶּשֶׁט אֶת הַחֲלָלִים, וְכֵן

תִּרְגַּם אֶזְנֵךְ לִחְלָצָא קְטוּלִיא:

כֹּה אֶת צֵאֲנָם וְאֶת בְּקָרָם וְאֶת

חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר בְּעֵיר

וְאֶת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לְקַחוּ:

יֵת עֲנֵהוֹן וְיֵת תּוֹרְהוֹן וְיֵת חֲמֹרֵיהוֹן וְיֵת

דֵּי בִקְרָתָא וְיֵת דֵּי בַחֲקָלָא בְּזוּ:

כֹּט וְאֶת כָּל חֵילָם וְאֶת כָּל טַפָּם

וְאֶת נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹזוּ וְאֶת

כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת:

וַיֵּת כָּל נִכְסֵיהֶון וַיֵּת כָּל טַפְלֵהֶון וַיֵּת

נְשֵׁיהֶון שָׁבוּ וּבְזוּ וַיֵּת כָּל דֵּי בְּבֵיתָא:

חֵילָם. מִמוֹנָם, וּכְן עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה,

וַיִּשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה חֵיל, וְעִזְבוּ לְאַחֲרֵים חֵילָם:

שָׁבוּ. לְשׁוֹן שְׁבִיָּה, לְפִיכָךְ טַעְמוֹ מִלְרַע:

לְוִי־אָמַר יַעֲקֹב אֵל שְׁמַעוֹן וְאֵל

לְוִי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי

בְּיָשׁב הָאָרֶץ בַּכֶּנְעָנִי וּבַפְּרִזִּי

וְאֶנִּי מָתִי מִסֶּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי

וְהִכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי׃

וְאָמַר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲכָרְתֶּם

יְתִי לְמַתָּן דְּבָבוּ בִּינָנָא וּבֵין יְתֵבִי

אֶרְעָא בְּכִנְעַנָּא וּבַפְּרִזָּא וְאֲנָא עִם

דְּמִנִּין וְיִתְכַנְּשׁוּן עָלַי וְיִמְחַנּוּנִי

וְאַשְׁתִּצִּי אֲנָא וְאַנֶּשׁ בֵּיתִי׃

עֲכַרְתֶּם. לְשׁוֹן מִים עֲכוּרִים, אֵין דַּעֲתִי

צְלוּלָה עֲכַשִּׁיו. וְאַגְדָּה, צְלוּלָה הִיתָה

הַחֲבִית, וְעֲכַרְתֶּם אוֹתָהּ. מִסּוּרַת הִיתָה בִּיד

כנענים שיכלו ביד בני יעקב, אלא שהיו
אומרים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ,
לפיכך היו שותקין: מתי מספר. אנשים
מועטים:

לא ויאמרו הכזונה יעשה את
אחותנו:

ואמרו הכנפקת ברא יתעבד (נ"א
יעבד ית אחתנא) לאחתנא:

הכזונה. הפקר: את אחותנו. ית אחתנא:

אֶֽוֹיָאמֶר אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב קוּם

עֲלֵה בֵית אֶל וְשָׁב שָׁם וְעֲשֵׂה

שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנֶּרְאָה אֵלֶיךָ

בְּבִרְחֶךָ מִפָּנַי עֲשׂוּ אָחִיךָ:

וְאָמַר יִי לַיַּעֲקֹב קוּם סֵק לְבֵית אֵל

וְתִיב תָּמֹן וְעִבַּד תָּמֹן מִדְּבַחָא לְאֱלֹהָא

דְּאַתְגְּלִי לָךְ בְּמַעֲרֻקְךָ מִן קָדָם עֲשׂוּ

אָחוּךְ:

קוּם עֲלֵה. לְפִי שְׂאֵחָרַת בְּדֶרֶךְ, נַעֲנֶשֶׁת

ובא לך זאת מבתך:

ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל

כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי

הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּתֹכְכֶם וְהַטְּהֲרוּ

וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם:

וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאַנֹּשׁ בֵּיתָהּ וּלְכָל דִּי

עִמָּה אֶעְדּוּ יָת טַעֲוֹת עַמִּמֶּיָּא דִּי

בִּינִיכּוֹן וְאֲדַכּוּ וְשִׁנּוּ כְּסוּתִּכּוֹן:

הַנֶּכֶד. שִׁישׁ בִּידְכֶם מִשְׁלָל שֶׁל שְׂבָם:

והטהרו. מעבודת אלילים: והחליפו

שמלתכם. שמא יש בידכם כסות של

עבודת אלילים:

ג ונקומה ונעלה בית אל

ואעשה שם מזבח לאל הענה

אתי ביום צאתי ויהי עמדי

בדרך אשר הלכתי:

ונקום ונסק לבית אל ואעבד תמן

מדבחה לאלהא דקביל צלותי ביוםא

דַּעֲקֹתַי וְהוּא מִיִּמְרָה בְּסַעְדִּי בְּאַרְחָא דִּי
אַזְלִית:

ד וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל
אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בַּיָּדָם וְאֶת
הַנִּזְמִים אֲשֶׁר בְּאַזְנֵיהֶם וַיִּטְמֹן
אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֹהִים אֲשֶׁר
עִם שְׁכָם:

וַיָּהֲבוּ לַיעֲקֹב יָת כָּל טַעֲוֹת עַמּוּמִיָּא דִּי
בִידֵיהוֹן וַיִּת קַדְשֵׁיָא דִּי בְּאֲדִנִּיהוֹן

וַטַּמַּר יִתְהוֹן יַעֲקֹב תַּחֲתֵּי בְטָמָא דִּי עַם

שְׁכָם:

הֶאֱלָה מִיָּן אֵילָן סָרְקָא: עַם שְׁכָם. אֲצִל

שְׁכָם:

הַ וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֲתָת אֱלֹהִים עַל

הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא

רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:

וַנִּטְּלוּ וְהָיוּ דַחֲלָא דִּי עַל עַמְמִיָּא דִּי

בְּקָרוֹי סַחְרָנִיהוֹן וְלֹא רָדְפוּ בְּתָר בְּנֵי

יַעֲקֹב:

חתת. פחד:

וַיָּבֹא יַעֲקֹב לִוְזָה אִשְׁרָ בְּאֶרֶץ

כְּנַעַן הוּא בֵּית אֵל הוּא וְכָל

הָעָם אִשְׁרָ עִמּוֹ:

וְאַתָּה יַעֲקֹב לָלוּז דִּי בְּאֶרֶץ דְּכַנַּעַן

הִיא בֵּית אֵל הוּא וְכָל עַמָּא דִּי עִמָּה:

וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם

אֵל בֵּית אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי

הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲחִיו:

וּבְנֵא תָמַן מִדְּבַחַא וְקָרָא לְאַתְרָא אֱל

בֵּית אֱל אֲרִי תָמַן אֶתְגְּלִי לָהּ יִי

בְּמַעְרָקָה מִן קָדָם אֲחוּהִי:

אֵל בֵּית אֵל. הַקַּב"ה בְּבֵית אֵל, גִּילּוֹי

שְׁכִינָתוֹ בְּבֵית אֵל. יֵשׁ תִּיבָה חִסְרָה בִּי"ת

הַמְשַׁמֶּשֶׁת בְּרֵאשֶׁה, כְּמוֹ הֵנָּה הוּא בֵּית

מְכִיר בֶן עַמִּיאֵל, כְּמוֹ בְּבֵית מְכִיר, בֵּית

אַבִּיךָ, כְּמוֹ בְּבֵית אַבִּיךָ: נִגְלוֹ אֱלִיו

הָאֱלֹהִים. בַּמְקוֹמוֹת הָרַבָּה יֵשׁ שֵׁם אֱלֹהוֹת

ואדנות בלשון רבים, כמו אדני יוסף, אם
בעליו עמו, ולא נאמר בעלו, וכן אלהות
שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון
רבים, אבל אחד מכל שאר השמות לא
תמצא בלשון רבים:

ח וַתָּמָת דְּבֹרָה מִיִּנְקָת רַבָּקָה
וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית אֵל תַּחַת
הָאֵלֹזִן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹזִן
בְּכוֹת:

ומיתת דבורה מנקתא דרבקה

וְאֶת־קִבְרַת מֶלֶךְ לְבֵית אֵל בְּשִׁפּוֹלֵי

מִיִּשְׂרָאֵל וְקָרָא שְׁמָהּ מִיִּשְׂרָאֵל בְּכִיתָא:

ותמת דבורה. מה ענין דבורה בבית

יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב

ושלחתי ולקחתיך משם, שלחה דבורה

אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה

בדרך, מדברי רבי משה הדרשן למדתיה:

מתחת לבית אל. העיר יושבת בהר,

ונקברה ברגלי ההר: תחת האלון.

בשיפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה

בשפוע ההר, והקבורה מלמטה, ומישור

שֶׁל בֵּית אֵל הָיוּ קוֹרִין לֹא אֱלֹהִים. וְאֵגִידָה,
נִתְבַּשֵּׁר שֵׁם בָּאֵבֶל שְׁנִי, שֶׁהוּגֵד לֹא עַל אִמּוֹ
שָׁמְתָה. וְאֱלֹהִים בְּלִשׁוֹן יוֹנִי, וְלִפִּיכָךְ
הֶעֱלִימוֹ אֶת יוֹם מוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יִקְלָלוּ
הַבְּרִיּוֹת כִּרְס שִׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ, אִם הַכְּתוּב
לֹא פִרְסָמָה:

ט וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד
בְּבָאוֹ מִפָּדֶן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
וְאֶתְגַּלִּי יִי לְיַעֲקֹב עוֹד בְּמִיתוּהִי מִפָּדֶן
אֲרָם וּבְרִיךְ יִתְּה:

עוד. פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו

ואחד בשובו: ויברך אתו. ברכת אבלים:

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב

לֹא יִקָּרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי

אֵם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקָּרָא

אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

וַאֲמַר לָהּ יִי שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא יִתְקַרֵּי

שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב אֱלֹהִין יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה

שְׁמֹךְ וַיִּקָּרָא יֵת שְׁמָהּ יִשְׂרָאֵל:

לֹא יִקְרָא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב. לְשׁוֹן אָדָם

הָבָא בַּמֶּאֱרֵב וְעַקְבָּהּ, אֲלֵא לְשׁוֹן שֶׁר וְנִגִּיד:

יֵאֱמָר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל

שְׁדֵי פֶּרֶה וְרֵבָה גֹי וְקָהֵל גֹּיִם

יְהִיָּה מִמֶּנָּךְ וּמִלְכֵיִם מִחֲלָצֶיךָ

יֵצְאוּ:

וְאָמַר לָהּ יִי אֲנִי אֵל שְׁדֵי פֹשׁ וְסָגִי

עִם וְכַנְשֵׁת שְׁבֻטִין יְהִי מִנָּךְ וּמִלְכִין

דְּשְׁלִיטִין בְּעַמִּיָּא מִנָּךְ יִפְקִין:

אני אל שדי. שאני כדאי לברך,
שהברכות שלי: פרה ורבה. על שם
שעדיין לא נולד בנימין, ואף על פי שכבר
נתעברה ממנו: גוי. בנימין: גוים. מנשה
ואפרים, שעתידיים לצאת מיוסף, והם
במנין השבטים: ומלכים. שאול ואיש
בשת, שהיו משבט בנימין שעדיין לא
נולד: גוי וקהל גוים. שגוים עתידיים בניו
ליעשות כמנין הגוים, שהם ע' אומות, וכן
כל הסנהדרין שבעים. דבר אחר,
שעתידיים בניו להקריב בשעת איסור

הבמות, כגוים בימי אליהו:

יב שִׁיטִי וְאֵת הָאָרֶץ

אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק

לָךְ אֶת־נֶנְחָה וְלִזְרַעְךָ אֶחָדֶיךָ

אֶת־נֶנְחָה אֶת הָאָרֶץ:

וְיֵת אֶרֶץ אֲדָמָה לְיִשְׂרָאֵל וְלִיצְחָק

לָךְ אֶת־נֶנְחָה וְלִבְנֵיךָ בְּתֶרֶךְ אֶת־נֶנְחָה

אֶרֶץ:

יג וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם

אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ:

וַאֲסַתֶּלֶק מֵעֲלוֹהִי יִקְרָא דִּי בַּתָּרָא דִּי

מִלִּיל עֲמָה:

בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ. אֵינִי יוֹדֵעַ, מָה

מִלְּמַדְנֹו:

יד וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מֵצִבְחַ בַּמָּקוֹם

אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ מֵצִבְחַת אָבִיו

וַיִּסֹּד עָלֶיהָ נֶסֶד וַיֵּצֵק עָלֶיהָ

שָׁמֹן:

וְאַתָּם יַעֲקֹב קָמְתָא בְּאַתְרָא דִּי מַלִּיל
עֵמָּה קָמַת אַבְנָא וְאַסִּיךְ עַלֵּה נְסוּכִין
וְאַרִיק עַלֵּה מִשְׁחָא:

טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים
בֵּית אֵל:

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב יֵת שְׁמָא דְאַתְרָא דִּי מַלִּיל
עֵמָּה תַּמָּן יֵי בֵית אֵל:

טו וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד

כְּבֶרֶת הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה

וְתֵלֵד רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ:

וַנִּטְּלוּ מִבֵּית אֵל וַהֲוָה עוֹד כְּרוֹבֶת

אֶרֶעָא לְמִיעַל לְאֶפְרָת וַיִּלִּידַת רָחֵל

וְקָשִׁיאת בְּמִלְדָּה:

כברת הארץ. מנחם פירש לשון כביר,

רבוי מהלך רב. ואגדה, בזמן שהארץ

חלולה ומנוקבת ככברה, שהניר מצוי,

הסתיו עבר, והשרב עדיין לא בא. ואין זה

בשׁוֹטְטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁהָרִי בִנְעַמָן מִצִּינּוֹ,
וַיֵּלֶךְ מֵאֲתוֹ כְּבֵרֶת אֶרֶץ, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא
שֵׁם מִדַּת קֶרֶקֶעַ, כִּמּוֹ מִהֵלֶךְ פֶּרֶסָה אוֹ
יֹתֵר, כִּמּוֹ שֶׁאֲתָה אוֹמֵר צֶמֶד כֶּרֶם, חֲלֻקַּת
שְׂדֵה, כֵּךְ בְּמֵהֵלֶךְ אָדָם נוֹתֵן שֵׁם מִדָּה
כְּבֵרֶת אֶרֶץ:

יִזְ וַיְהִי בְּהִקְשׁוֹתָהּ בְּלִדְתָּהּ
וְתֹאמַר לָהּ הִמְיָלְדֶת אֵל
תִּירְאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֶּן:
וְהָיָה בְּקִשְׁיוֹתָהּ בְּמִילְדָהּ וְאָמַרְתְּ לָהּ

חִיתָא לֹא תִדְחֲלִי אֲרִי אֶף דִּין לִיךְ בָּר:

כי גם זה. נוסף לך על יוסף. ורבותינו

דרשו, עם כל שבט נולדה תאומה, ועם

בנימין נולדה תאומה יתירה:

יח ויהי בצאת נפשה פי מתה

ותקרא שמו בן אונן ואביו

קרא לו בנימין:

והיה במפק נפשה ארי מיתת (נ"י

מיתא) וקרת שמה בר דוי ואבוהי

קָרָא לֵהּ בְּנִימִין:

בן אוני. בן צערי: בנימין. נראה בעיני,
לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען, שהיא
בנגב כש'אדם בא מארם נהרים, כמו
שנאמר בנגב בארץ כנען, הלוך ונסוע
הנגבה: בנימין. בן ימין, לשון צפון וימין
אתה בראתם, לפיכך הוא מלא:

יֵט וְתַמָּת רָחֵל וְתַקְבֵּר בְּדָרֶךְ

אֶפְרַתָּה הוּא בֵּית לָחֶם:

וּמִיתַת רָחֵל וְאֶת־קְבֻרַתָּהּ בְּאֶרֶח אֶפְרַת

הִיא בֵּית לֶחֶם:

ב וַיַּצֵּב וַיַּעֲקֹב מִצְבָּה עַל

קְבֻרָתָהּ הִוא מִצְבֶּת קְבֻרַת

רַחֵל עַד הַיּוֹם:

וְאֵלֶּים יַעֲקֹב קָמַתָּא עַל קְבֻרָתָהּ הִיא

קָמַת קְבֻרָתָא דְרַחֵל עַד יוֹמָא דִּין:

כא וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיָּט אֶהְלָה

מֵהָלָאָה לְמַגְדָּל עֶדְרָ:

וַנִּטַּל יִשְׂרָאֵל וּפָרַס מִשְׁכָּנָה מֵהָלָא

לְמַגְדֵּל אֶדְעָדָר:

כב וַיְהִי בְּשֹׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ

חֲחֹזָא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת

בְּלָהָה פִּילָגֶשׁ אִבְיֹו וַיִּשְׁמַע

יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם

עָשָׂר:

וְהָיָה כִּד שָׂרָא יִשְׂרָאֵל בְּאֶרְעָא הָהִיא

וְאִזְל רְאוּבֵן וְשָׁכִיב עִם בְּלָהָה לְחִינְתָּא

דְּאִבּוּהִי וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ בְנֵי יַעֲקֹב

תִּירֵי עֵסֶר:

בשכן ישראל בארץ הזו. עד שלא בא
לחברון אצל יצחק, ארעוהו כל אלה:
וישכב. מתוך שבלבל משכבו, מעלה
עליו הכתוב כאילו שכבה. ולמה בלבל
וחלל יצועיו, שבשמתה רחל, נטל יעקב
מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל,
ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה,
בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר, אם
אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות
אמי תהא צרה לאמי, לכך בלבל: ויהיו

בני יעקב שנים עשר. מתחיל לענין
ראשון, משנולד בנימין נשלמה המטה,
ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו
דרשו, ללמדנו בא, שכולם שוין וכולם
צדיקים, שלא חטא ראובן:

כג. בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן
וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשָּׁשֶׁכֶר
וְזַבְלֹן:

בְּנֵי לֵאָה בּוֹכָרָא דִּיעֲקֹב רְאוּבֵן
וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשָּׁשֶׁכֶר וְזַבְלֹן:

בכור יעקב. אפילו בשעת הקללה קראו

בכור: בכור יעקב. בכור לנחלה, בכור

לעבודה בכור למנין, ולא נתנה בכורה

ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני

שבטים:

כד בני רחל יוסף ובנימן:

בני רחל יוסף ובנימן:

כה ובני בלהה שפחת רחל דן

ונפתלי:

ובני בלהה אמתא דרחל דן ונפתלי:

כו וּבְנֵי זִלְפָּה שְׁפַחַת לֵאָה גֵּד

וְאֲשֶׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר

יָלַד לוֹ בְּפַדֵּן אֲרָם:

וּבְנֵי זִלְפָּה אֲמַתָּא דֵּלֵאָה גֵּד וְאֲשֶׁר

אֵלֶּין בְּנֵי יַעֲקֹב דִּי אֲתִילִידוּ לָהּ בְּפַדֵּן

אֲרָם:

כז וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו

מִמֶּרָא קִרְיַת הָאֲרָבֶּעַ הוּא

חֶבְרוֹן אֲשֶׁר גַּר שָׁם אַבְרָהָם

וַיִּצְחָק:

וְאַתָּה יַעֲקֹב לֹות יִצְחָק אֲבוֹהֵי מִמְּרָא

קִרִּית אַרְבַּע הִיא חֲבֵרוֹן דִּי דָר תַּמָּן

אֲבִרָהֶם וַיִּצְחָק:

מִמְּרָא. שם המישור: קרית ארבע. שם

העיר. ממרא קרית הארבע, איל מישור

של קרית ארבע. ואם תאמר היה לו

לכתוב ממרא הקרית ארבע, כן דרך

המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה,

וכגון בית לחם אבי עזר, בית אל, אם

הוצרך להטיל בו ה"א, נותנה בראש

התיבה השניה, בית הלחמי, בעפרת אבי

העזרי, בנה חיאל בית האלי:

כח ויהיו ימי יצחק מאת שנה

ושמנים שנה:

והיו יומי יצחק מאה ותמנן שנין:

כט ויהיו יצחק וימת ויאסף

אל עמיו זקן ושבע ימים

ויקברו אתו עשו ויעקב

בְּנֵי־

וְאֶת־נֶגִיד יִצְחָק וּמִית וְאֶת־כְּנִישׁ לַעֲמָה

סִיב וּשְׁבַע יוֹמִין וּקְבָרוֹ יִתֶּה עֲשׂוֹ

וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהִי:

ויגוע יצחק. אין מוקדם ומאוחר בתורה,

מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של

יצחק י"ב שנה, שהרי כשנולד יעקב היה

יצחק בן ס' שנה, שנאמר ויצחק בן ששים

שנה וגו', ויצחק מת בשנת ק"ב ליעקב,

אם תוציא ששים מק"ב שנה, נשארו

ק"ד, ויוסף נמכר בן י"ז שנה, ואותה שנה
שנת מאה ושמונה ליעקב, כיצד, בן
ששים ושלש נתברך, וארבע עשרה שנה
נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע,
וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע
עשרה נולד יוסף, שנאמר ויהי כאשר
ילדה רחל את יוסף וגו', הרי תשעים
ואחת, וי"ז עד שלא נמכר יוסף, הרי מאה
ושמונה.:

בראשית פרק-לו

א וַיֵּלֶךְ תְּלָדוֹת עֵשָׂו הוּא

אָדוּם:

וְאֵלֵּין תּוֹלְדֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדוּם:

ב עֲשׂוֹ לָקַח אֶת נְשָׁיו מִבְּנוֹת

כְּנַעַן אֶת עֲדָה בֵּת אֵילֹן

הַחֹתִי וְאֶת אֶהֱלִיבָמָה בֵּת

עֲנָה בֵּת צִבְעֹן הַחֹתִי:

עֲשׂוֹ נָסִיב יֵת נְשׁוֹהֵי מִבְּנֵי כְנַעַן יֵת

עֲדָה בֵּת אֵילֹן חֲתָאָה וְיֵת אֶהֱלִיבָמָה

בֵּת עֲנָה בֵּת צִבְעֹן חֲוָאָה:

**עדה בת אילון. היא בשמת בת אילון,
ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת
בשמים לעבודת אלילים: אהליבמה. היא
יהודית, והוא כינה שמה יהודית, לומר,
שהיא כופרת בעבודת אלילים כדי
להטעות את אביו: בת ענה בת צבעון.
אם בת ענה לא בת צבעון, ענה בנו של
צבעון, שנאמר ואלה בני צבעון ואיה
וענה, מלמד שבא צבעון על כלתו אשת
ענה, ויצאת אהליבמה מבין שניהם,
והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו:**

ג וְאַתָּה בְּשִׁמְת־בֵּית יִשְׁמַעֲאֵל

אַחֲזֵת נְבִיּוֹת:

וְיִת בְּשִׁמְת־בֵּית יִשְׁמַעֲאֵל אַחֲתָהּ

דְּנְבִיּוֹת:

בשמת בת ישמעאל. ולהלן קורא לה

מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל,

ג' מוחלים להן עונותיהן, גר שנתגייר,

והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד

הטעם מבאן, לכך נקראת מחלת,

שנמחלו עונותיו: אחזת נביות. על שם

שֶׁהוּא הַשִּׁיָּאָה לֹו מִשְׁמַת יִשְׁמַעֵאל,

נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ:

דֹּוּתֶלֶד עֲדָה לַעֲשׂוֹ אֶת אֱלִיפֹז

וּבְשִׁמַּת יִלְדָּה אֶת רַעוּאֵל:

וּלְיִדָּת עֲדָה לַעֲשׂוֹ יֵת אֱלִיפֹז וּבְשִׁמַּת

יִלְיִדָּת יֵת רַעוּאֵל:

הִ וְאֵהָלִיבִמָּה יִלְדָּה אֶת (יַעֲיִשׁ)

יַעֲוִשׁ וְאֵת יַעֲלָם וְאֵת קִנְרַח

אַלְהָה בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲשֶׁר יִלְדוּ לֹו

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

וְאֶהֱלִיבֶמָה יִלְדֶּת יֵת יַעֲוֹשׁ וַיֵּת יַעֲלֶם

וַיֵּת קָרַח אֱלִיָּן בְּנֵי עֵשָׂו דִּי אֶתִּילִידוֹ

לָהּ בְּאֶרֶעָא דְכְנַעַן:

וְאֶהֱלִיבֶמָה יִלְדָה וְגו'. קרח זה ממזר היה,

ובן אליפז היה, שבא על אשת אביו אל

אהליבמה אשת עשו, שהרי הוא מנוי עם

אלופי אליפז בסוף הענין:

וַיִּפְקַח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת

בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֶת כָּל

נִפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֵת מִקְנֵהוּ

וְאֵת כָּל בְּהֵמָתוֹ וְאֵת כָּל

קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן

וַיֵּלֶךְ אֵל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב

אֲחִיו:

וַדְּבַר עָשׂוּ יֵת נְשׁוֹהֵי וֵית בְּנוֹהֵי וֵית

בְּנֵיתָהּ וֵית כָּל נַפְשֹׁת בֵּיתָהּ וֵית גִּיתוֹהֵי

וֵית כָּל בְּעִירָהּ וֵית כָּל קִנְיָנָהּ דִּי קָנָא

בְּאֶרֶעֱא דְכְנָעַן וַאֲזַל לְאֶרֶעֱא אוֹחָרֵי

מִן קֶדֶם יַעֲקֹב אַחֻזָּהּ:

וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ. לְגֹר בְּאֶשֶׁר יִמָּצֵא:

וְכִי הָיָה רְכוּשָׁם רַב מְשַׁבֵּת

יַחְדָּו וְלֹא יִכְלֹה אֶרֶץ מְגֹרֵיהֶם

לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מְקִנֵּיהֶם:

אֲרִי הִוא קִנְיָהוֹן סִגִּי מִלְמַתֵּב כַּחֲדָא

וְלֹא יִכְלִית אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהוֹן לְסוּבְרָא

יִתְהוֹן מִן קֶדֶם גִּיתִיָּהוֹן:

וְלֹא יִכְלֹה אֶרֶץ מְגֹרֵיהֶם. לְהַסְפִּיק מִרְעָה

לְבַהֲמוֹת שְׁלָהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגָדָה מִפְּנֵי יַעֲקֹב
אֲחִיו, מִפְּנֵי שֹׁטֵר חֹבֵב שֶׁל גְּזִירַת כִּי גֵר יִהְיֶה
זֶרַעְךָ, הַמוֹטֵל עַל זֶרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק, אָמַר,
אֲלֹךְ לִי מִכָּאן, אֵין לִי חֶלֶק לֹא בַּמִּתְנָה
שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְלֹא בַּפְּרִעוֹן
הַשֹּׁטֵר, וּמִפְּנֵי הַבוֹשָׁה שֶׁמִּכֹּר בְּכוֹרָתוֹ:

חַ וַיֵּשֶׁב עֲשׂוֹ בְּחֶרֶשׁ עֲשׂוֹ
הוּא אֲדוֹם:

וַיֵּתִיב עֲשׂוֹ בְּטוֹרָא דְשִׁעִיר עֲשׂוֹ הוּא
אֲדוֹם:

ט וְאֵלֶּה תִּלְדֹּת עֵשָׂו אָבִי

אַדֹּם בְּהָר שֵׁעִיר:

וְאֵלֶּין תִּוְלַדַּת עֵשָׂו אֲבוֹהֹן דְּאַדֹּמַאי

בְּטוֹרָא דְשֵׁעִיר:

וְאֵלֶּה הַתּוֹלְדֹת שֶׁהוֹלִידוּ בְנֵי מִשְׁהַלָּךְ

לְשֵׁעִיר:

י וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי עֵשָׂו אֲלִיפָז

בֶּן עֲדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו רַעֲוֶאל בֶּן

בְּשִׁמֹּת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:

אֵלֶיךָ שְׁמַחַת בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲלִיפֹז בַּר עֲדָה

אֶתְּ עֲשׂוֹ רְעוּאֵל בַּר בְּשִׁמַּת אֶתְּ

עֲשׂוֹ:

יֵא וַיְהִי בְנֵי אֲלִיפֹז תִּימָן

אוֹמֵר צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזֹ:

וְהוּ בְנֵי אֲלִיפֹז תִּימָן אוֹמֵר צָפוֹ

וְגַעְתָּם וְקִנְזֹ:

יב וְתִמְנַע הִיתָה פִּילָגֶשׁ

לְאֲלִיפֹז בֶּן עֲשׂוֹ וְתִלָּד לְאֲלִיפֹז

אֶת עַמְּלֹק אֱלֹה בְּנֵי עֲדָה

אַשֶׁת עֵשָׂו:

וְתִמְנַע הֹוֶת לְחִינָתָא לְאֱלִיפֹז בַּר עֵשָׂו

וּלְיִדָּת לְאֱלִיפֹז יֵת עַמְלֹק אֱלִין בְּנֵי

עֲדָה אֶתָּת עֵשָׂו:

וְתִמְנַע הִיתָה פִּילָגֶשׁ. לְהוֹדִיעַ גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל

אֲבֵרָהֶם כִּמָּה הָיוּ תַּאֲבִים לִידְבֹק בְּזֵרְעוֹ,

תִּמְנַע זֹו בֵּת אֱלֹפִים הִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַחֲזֹת

לֹוֹטֵן תִּמְנַע, וְלֹוֹטֵן מֵאֱלֹפִי יוֹשְׁבֵי שַׁעִיר

הִיָּה, מִן הַחֲזוּרִים שִׁישְׁבוּ בָּהּ לְפָנִים, אִמְרָה,

איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה
פילגש. ובדברי הימים מונה אותה בבניו
של אליפז, מלמד שבא על אשתו של
שעיר ויצאה תמנע מביניהם, וכשגדלה
נעשית פילגשו, וזהו ואחות לוטן תמנע,
ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו
מן האם ולא מן האב:

יְהוָה אֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶחֱת וְזָרַח
שֶׁמֶת וּמִזָּה אֱלֹהֵי הָיוּ בְנֵי
בְשֶׁמֶת אִשָּׁת עֵשָׂו:

וְאֵלֵינוּ בְּנֵי רַעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שֶׁמָּה

וּמִזֶּה אֵלֵינוּ הוּא בְּנֵי בְשִׁמַּת אֶתֶת עֵשׂוֹ:

יד וְאֵלֶּה הֵיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבֶמָה

בֵּת עֵנָה בֵּת צְבֻעוֹן אִשָּׁת

עֵשׂוֹ וְהַלֵּד לְעֵשׂוֹ אֶת (יַעֲיִשׁ)

יַעֲוִשׁ וְאֶת יַעֲלָם וְאֶת קַרַּח:

וְאֵלֵינוּ הוּא בְּנֵי אֶהְלִיבֶמָה בֵּת עֵנָה בֵּת

צְבֻעוֹן אֶתֶת עֵשׂוֹ וְיִלְדֵת לְעֵשׂוֹ יֵת

יַעֲוִשׁ וְיֵת יַעֲלָם וְיֵת קַרַּח:

טו אֱלֹהֵי אֱלֹפִי בְּנֵי עֲשׂוֹ בְּנֵי

אֱלִיפַז בְּכוֹר עֲשׂוֹ אֱלֹהֵי תִימָן

אֱלֹהֵי אוֹמֵר אֱלֹהֵי צֶבֶן אֱלֹהֵי

קִנְזִי:

אֱלִין רַבְרָבִי בְּנֵי עֲשׂוֹ בְּנֵי אֱלִיפַז

בוֹכְרָא דְעֲשׂוֹ רַבָּא תִימָן רַבָּא אוֹמֵר

רַבָּא צֶבֶן רַבָּא קִנְזִי:

אלה אלופי בני עשו. ראשי משפחות:

טז אֱלֹהֵי קִנְרַח אֱלֹהֵי גִעְרָתָם אֱלֹהֵי

עֲמַלְק אֱלֹה אֱלֹפִי אֱלִיפַז

בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֱלֹה בְּנֵי עֵדָה:

רַב־א קַרַח רַב־א גַּעֲתָם רַב־א עֲמַלְק

אֱלִין רַב־רִבִּי אֱלִיפַז בְּאֶרְעָא דְאֲדוֹם

אֱלִין בְּנֵי עֵדָה:

יִזְ וְאֱלֹה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן עִשָׂו

אֱלֹהֶם נַחֲת אֱלֹהֶם זֶרַח אֱלֹהֶם

שִׁמְעֹה אֱלֹהֶם מִזָּה אֱלֹה אֱלֹפִי

רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֱלֹה בְּנֵי

בְּשִׁמַּת אִשָּׁת עֵשָׂו:

וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל בַּר עֵשָׂו רַב־אֲנִי נֹחַת

רַב־אֲנִי זָרָה רַב־אֲנִי שָׁמָּה רַב־אֲנִי מִזֶּה אֵלֶיךָ

רַב־רַבִּי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ דְּאָדוֹם אֵלֶיךָ

בְּנֵי בְּשִׁמַּת אֶתָּה עֵשָׂו:

יְהִי וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי אֶהְיֶיבָמָה אִשָּׁת

עֵשָׂו אֶלְוָה יְעוֹשֵׁשׁ אֶלְוָה יַעֲקֹב

אֶלְוָה קִנְיָה אֵלֶּיךָ אֶלְוָה

אֶהְיֶיבָמָה בַּת עֵנָה אִשָּׁת

עֲשׂוֹ:

וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי אֱהֱלִיבָמָה אֵת עֲשׂוֹ רַב־אֵל

יְעֹשֶׁה רַב־אֵל יַעֲלֶם רַב־אֵל קִנְיָן אֵלֶּיךָ

רַב־רֵבִי אֱהֱלִיבָמָה בַּת עֵנָה אֵת עֲשׂוֹ:

יְיָ אֱלֹהֵי בְּנֵי עֲשׂוֹ וְאֵלֶּיךָ

אֱלֹהֵיהֶם הוּא אֲדֹם:

אֵלֶּיךָ בְּנֵי עֲשׂוֹ וְאֵלֶּיךָ רַב־בְּנֵיהוֹן הוּא

אֲדֹם:

ב. שְׁבִיעִי אֱלֹהֵי בְנֵי

שְׁעִיר הַחֹרִי יֵשְׁבִי הָאָרֶץ לֹטֶן

וְשׁוֹבֵל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה:

אֵלֶּיךָ בְנֵי שְׁעִיר חֹרָאָה יִתְּבִי דְאֶרְעָא

לֹטֶן וְשׁוֹבֵל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה:

יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבֵיהָ קוֹדֶם שְׁבֹא

עָשׂוּ לָשֵׁם. וּרְבוּתֵינוּ דְרֵשׁוּ. שֶׁהֵיוּ בְקִיָּאִין

בִּישׁוּבָה שֶׁל אֶרֶץ, מִלֹּא קִנְיָה זֶה לְזִיתִים,

מלא קנה זה לגבנים, שהיו טועמין

ויודעין אי זו נטיעה ראויה לה:

כא וְדִשּׁוֹן וְאַצָּר וְדִישּׁוֹן אֱלֹה

אֱלֹהֵי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ

אֲדוֹם:

וְדִישּׁוֹן וְאַצָּר וְדִישּׁוֹן אֱלִין רַבְרָבִי

חֲרָאִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ אֲדוֹם:

כב וַיְהִיּוּ בְּנֵי לֹטָן חֲרִי וַהֲיָמָם

וַאֲחֹת לֹטָן תַּמְנָע:

וְהוּוּ בְנֵי לֹטָן חֹרֵי וְהִימָם וְאַחֲתָהּ

דְּלֹטָן תְּמַנֶּעַ:

כג וְאַלְהָה בְנֵי שׁוּבַל עֶלְוֹן

וּמִנַּחַת וְעֵיבַל שְׂפּוֹ וְאוֹנָם:

וְאַלִּין בְנֵי שׁוּבַל עֶלְוֹן וּמִנַּחַת וְעֵיבַל

שְׂפּוֹ וְאוֹנָם:

כד וְאַלְהָה בְנֵי צַבְעֹן וְאַיָּה

וְעֵנָה הִוא עֵנָה אֲשֶׁר מִצָּא

אֶת הֵימָם בַּמֶּדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת

הַחֲמֹרִים לְצַבְעוֹן אֲבִיו:

וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי צַבְעוֹן וְאַיֶּה וְעֵנָה הוּא עֵנָה

דִּי אֲשַׁכַּח יְתָ גְבֻרִיא בְּמַדְבָּרָא כִּד הוּא

רָעִי יְתָ חֲמֹרִיא לְצַבְעוֹן אֲבוֹהִי:

וְאַיֶּה וְעֵנָה. וי"ו יתירה, והוא כמו איֶה

וְעֵנָה, והרבה יש במקרא, תת וקדש וצבא

מרמס, נרדם ורכב וסוס: הוא עֵנָה.

האמור למעלה שהוא אחיו של צבֵעוֹן,

וכאן הוא קורא אותו בנו, מלמד שבא

צבֵעוֹן על אמו והוליד את עֵנָה: את

**הימם. פרדים. הרביע חמור על סוס
וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין
לעולם. ולמה נקרא שמם ימים, שאימתן
מוטלת על הבריות, דאמר רבי חנינא,
מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה
לבנה, וחיה. ולא הוזקק לכתוב לנו
משפחות החורי, אלא מפני תמנע,
ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי
למעלה:**

**כה וְאֵלֶּה בְּנֵי עֵנָה רְשֹׁן
וְאֵלֶּה לִּבְמָה בַּת עֵנָה:**

וְאֵלֵין בְּנֵי עֲנָה דִּשְׁן וְאֶהְיֶבְמָה בֵּית

עֲנָה:

כו וְאֵלָּה בְּנֵי דִישְׁן חֲמִדִּין

וְאַשְׁבֵּן וִיתָרִין וְכָרִין:

וְאֵלֵין בְּנֵי דִישְׁן חֲמִדִּין וְאַשְׁבֵּן וִיתָרִין

וְכָרִין:

כז אֵלָּה בְּנֵי אֶצֶר בְּלָחִין וְזַעֲזִין

וְעֶקֶן:

אֵלֵין בְּנֵי אֶצֶר בְּלָחִין וְזַעֲזִין וְעֶקֶן:

כח אֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֹמֵן וְאֶרֶן:

אֱלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֹמֵן וְאֶרֶן:

כט אֱלֹהֵי אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹהֵי

לוֹטֵן אֱלֹהֵי שׁוֹבֵל אֱלֹהֵי צַבְעוֹן

אֱלֹהֵי עֵנָה:

אֱלִין רַב־רַבִּי חוֹרָאָה רַב־א לֹטֵן רַב־א

שׁוֹבֵל רַב־א צַבְעוֹן רַב־א עֵנָה:

ל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי אֶצֶר אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל אֱלֹפִי הַחֲרִי

לֹא־לִפְיֵיהֶם בְּאֶרֶץ שְׁעִיר:

רַבָּא דִּשְׁן רַבָּא אֶצְר רַבָּא דִּשְׁן אֱלִין

רַבְרַבִּי חוּרְאָה לְרַב־בְּנִיהוֹן בְּאֶרְעָא

דְּשְׁעִיר:

לֹא וְאֵלָּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מְלָכוּ

בְּאֶרֶץ אֲדוּם לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ

לְבָנַי יִשְׂרָאֵל:

וְאֵלִין מַלְכֵיָא דִּי מְלִיכוּ בְּאֶרְעָא

דְּאֲדוּם קִדָּם דִּי מֶלֶךְ מַלְכָא לְבָנַי

יִשְׂרָאֵל:

ואלה המלכים וגו'. שמנה היו, וכנגדן
העמיד יעקב, ובטל מלכות עשו בימיהם,
אלו הן, שאול, ואיש בשת, דוד ושלמה,
רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. ובימי יורם
בנו כתיב, בימיו פשע אדום מתחת יד
יהודה וימליכו עליהם מלך, ובימי שאול
כתיב אין מלך באדום נצב מלך:

לב וימלך באדום בלע בן
בעור ושם עירו דנהבה:

וּמֶלֶךְ בְּאֶדוֹם בִּלְע בַּר בְּעוֹר וְשׁוֹם

קָרְתָּהּ דִּנְהָבָה:

לֹג וַיָּמָת בִּלְע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו

יֹבֵב בֶּן זֶרַח מִבְּצָרָה:

וּמִית בִּלְע וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי יֹבֵב בַּר

זֶרַח מִבְּצָרָה:

יֹבֵב בֶּן זֶרַח מִבְּצָרָה. בְּצָרָה מַעֲרִי מוֹאָב

הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר וְעַל קָרִיּוֹת וְעַל בְּצָרָה זָגוּ,

וְלִפִּי שֶׁהַעֲמִידָה מֶלֶךְ לְאֶדוֹם עֲתִידָה

לְלַקּוֹת עֲמָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי זָבַח לָהּ

בבצרה:

לֹד וַיָּמָת יוֹבָב וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו

חֵשֶׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי:

וּמִית יוֹבָב וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו חֵשֶׁם

מֵאֶרֶץ דְּרוֹמָא:

לֹה וַיָּמָת חֵשֶׁם וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו

הֲדַד בֶּן בְּדַד הַמַּכָּה אֶת מִדְיָן

בְּשִׂידָה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֲוִית:

וּמִית חֵשֶׁם וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו הֲדַד בֶּר

בְּדַד דְּקָטִיל יֵת מְדִינָאֵי בְּחֶקְלָא

דְּמוֹאֵב וְשׁוֹם קָרְתָּה עֲוִית:

המכה את מדין בשדה מואב. שבאכ

מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום

לעזור את מואב, ומכאן אנו למדים, שהיו

מדין ומואב מריבים זה עם זה, ובימי

בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל:

לו וַיָּבֹאוּ הָרֹדֶד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו

שִׁמְלָה מִמֶּשֶׁרְקָה:

ומית הרודד ומלך תחתוהי שִׁמְלָה

מִמִּשְׁרָקָה:

לֹא וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו

שָׂאוֹל מִרְחוֹבוֹת הַנֶּחֱרִי:

וּמִית שָׁמָּה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שָׂאוֹל

מִרְחוֹבוֹת דָּעַל פָּרַת:

לֹא וַיָּבֹא שָׂאוֹל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו

בַּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר:

וּמִית שָׂאוֹל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן

בֶּר עֲכָבוֹר:

לֹט וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבֹר

וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַד וְשֵׁם עִירוֹ

פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל

בֵּת מַטְרַד בַּת מִי זָהָב:

וּמִית בַּעַל חֲנָן בַּר עֲכָבֹר וַיִּמְלֹךְ

תַּחְתָּיו הֲדַד וְשֵׁם קְרָתָה פָּעוֹ וְשֵׁם

אִתָּתָה מְהִיטְבָּאֵל בֵּת מַטְרַד בַּת מִצְרָף

זָהָבָא:

בת מי זהב. מהו זהב, עשיר היה, ואין

זהב חשוב בעיניו לכולם:

מפטיר מ ואלה

שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפְּחֹתָם

לְמִקְמֹתָם בְּשִׁמְתָּם אֱלֹהֵי

תַּמְנָע אֱלֹהֵי עֵלְוָה אֱלֹהֵי יִתְתִּי:

וְאֵלֵינִי שְׁמֵהֶת רַבְרָבִי עֵשׂוֹ לְזִרְעֵיהֶן

לְאַתְרֵיהֶן בְּשִׁמְתֵיהֶן רַבָּא תַמְנָע רַבָּא

עֵלְוָה רַבָּא יִתְתִּי:

ואלה שמות אלופי עשו. שנקראו על

שם מדינותיהם לאחר שמת הדר, ופסקה

מהם מלכות, והראשונים הנזכרים

למעלה הם שמות תולדותם, וכן מפורש

בדברי הימים וימת הדר ויהיו אלופי אדום

אלוף תמנע וגו':

מא אֱלֹהִים אֱהִיבֶמָה אֱלֹהִים אֱלֹהִים

אֱלֹהִים פִּינֵן:

רַבָּא אֱהִיבֶמָה רַבָּא אֱלֹהִים רַבָּא פִּינֵן:

מב אֱלֹהִים קַנִּז אֱלֹהִים תִּימָן אֱלֹהִים

מִבְּצָר׃

רַבָּא קִנְזֵי רַבָּא תִּימָן רַבָּא מִבְּצָר׃

מִגְּאֱלֹהִים מִגְּדִי־אֵל אֱלֹהִים עִירָם

אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲדָם לְמַשְׁבֹּתָם

בְּאֶרֶץ אַחֲזָתָם הוּא עָשָׂה אֲבִי

אֲדָם׃

רַבָּא מִגְּדִי־אֵל רַבָּא עִירָם אֱלִין רַבְרָבִי

אֲדָם לְמוֹת־בְּנֵהוּן בְּאֶרֶץ אַחֲסַנְתָּהוּן

הוּא עָשָׂה אֲבוֹהוּן דְּאֲדוּמָאִי׃

פרשת וישלח – מפטיר – דף קנט

מגדיאל. הוא רומי: חסלת פרשת וישלח: